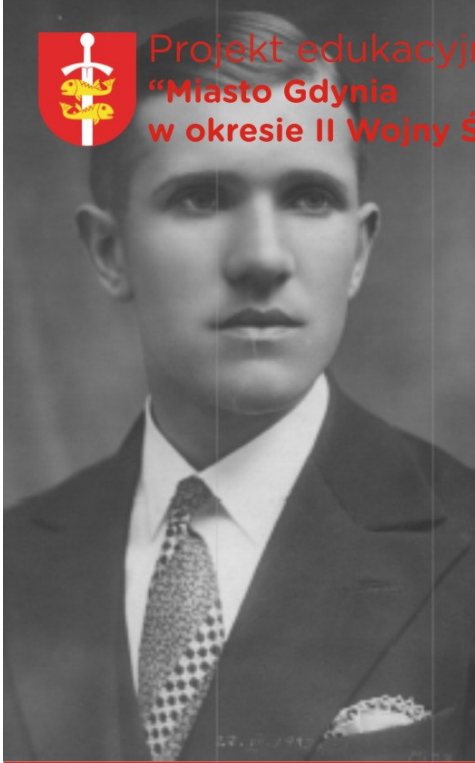

Projekt edukacyjny
"Miasto Gdynia
w okresie II Wojny Światowej"

Zeszyt nr 4

**NASZE MATKI, NASI OJCOWIE
WYBITNI OBYWATELE GDYNI
POZBAWIENI ŻYCIA W WYNIKU
DZIAŁAŃ WOJENNYCH I POLITYKI
EKSTERMINACYJNEJ OKUPANTÓW
W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ**

wrzesień, 2014

Projekt edukacyjny
"Miasto Gdynia
w okresie II Wojny Światowej"

Wybitni Obywatele Gdyni

pozbawieni życia w wyniku działań
wojennych i polityki eksterminacyjnej
okupantów w okresie II Wojny Światowej.

Nasze Matki, Nasi Ojcowie
Unsere Mütter, Unsere Väter
Our Mothers, Our Fathers
Наши Матери, Наши Отци

Gdynia, wrzesień 2014

Udostępniamy **biogramy mieszkańców Gdyni**, zabitych w czasie wojny.

Byli ojcami i matkami w rozwijających się gdyńskich rodzinach.

Ich tragiczny los zburzył świat ich najbliższych.

Dla ich dzieci – stał się końcem dzieciństwa, a początkiem sieroctwa – przeżywanego w samotności.

Sieroctwa dramatycznego, bo wojennego - nawet bez znanego miejsca spoczynku matki czy ojca – a często – obu rodziców.

Wciąż tak mało o tym wiemy i coraz mniej jest szans, "e kiedykolwiek prawda wypłynie.

Im - rodzinom unicestwionym przez wojnę – dedykujemy komunikat:
„Nasze matki. Nasi ojcowie”.

Chcielibyśmy, aby inicjatywa ta zainteresowała te" inne polskie miejscowości.

Zachowajmy w pamięci rodziny pierwszego pokolenia obywateli II Rzeczypospolitej - pierwszego pokolenia obywateli naszego miasta.

W latach odbudowy i rozwoju Polski po rozbiorach i I wojnie oraz w okresie największego zagrożenia dla Jej bytu, zgotowanego w II wojnie przez tandem hitlerowsko-bolszewicki, dawali Oni swoim dzieciom najlepsze świadectwo patriotyzmu, przekazywane obecnie z pokolenia na pokolenie - jako nasze narodowe dziedzictwo.

Jesteśmy z nich dumni.

Zachowanie w pamięci Ich pracowitego życia i tragicznej śmierci jest najważniejszym celem projektu edukacyjnego: **"Miasto Gdynia w okresie II Wojny Światowej"**.

Okrucieństwo wojny nigdy nie jest samoistne i bezimienne.

Każda ofiara ma swojego oprawcę – indywidualnego, zbiorowego, bezpośredniego i pośredniego.

Bartnik Edmund Władysław Antoni

lekarz wet., dyrektor Rzeźni i Targowiska Zwierzęcego w Gdyni

Urodził się w Sosnowcu 15.09.1987r., rodzinie dyplomowanego inżyniera.

W 1915 wstąpił, razem z braćmi, do Pierwszej Brygady Legionów - brał udział w licznych bitwach. Dostał się do niewoli. Został uwięziony w Szczypiornie, skąd uciekł.

Ukończył szkołę oficerską. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej i w III Powstaniu Śląskim. Został ciężko ranny w bitwie o Górę Św. Anny. Kawaler Krzyża Walecznych.

Po wyjściu ze szpitala studiował weterynarię na Uniwersytecie Warszawskim - w 1929 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii.

Do końca 1935 r. pracował w rzeźniach śląskich, następnie otrzymał od ministra Eugeniusza Kwiatkowskiego ofertę nadzoru nad budową Rzeźni i Targowiska Zwierzęcego w Gdyni. Ofertę przyjął. Pod jego kierownictwem powstała nowoczesna, osiągająca bardzo dobre wyniki produkcyjne firma, specjalizująca się w eksporcie swoich produktów.

W 1937 r. został prezesem jednoosobowego zarządu spółki.

Mieszkał przy ul. Słowackiego 18 (od 1938 r. przy ul. Sienkiewicza 35) z żoną **Ireną** (z d. Borysoglebska) synem **Jerzym** (ur. w 1929 r.) i córką **Marią Teresą** (ur. w 1930 r.).

Był sekretarzem oddziału Związku Legionistów w Gdyni, kawalerem Krzyża Niepodległości.

Pod koniec sierpnia 1939 zawiózł rodzinę do Warszawy i wrócił do Gdyni, by walczyć w jej obronie. Po kapitulacji miasta, otrzymał od Niemców (jako Ślązak), ofertę przyjęcia niemieckiego obywatelstwa – którą odrzucił.

13.11.1939 r. został zamordowany przez Niemców w lasach piaszczystych.

Żona, **Irena Bartnik**, aresztowana przez Niemców za przynależność w AK, **została osadzona w KL Auschwitz i tam zamordowana.**

Córka, **Maria Bartnik** – łączniczka AK - **zginęła w czasie Powstania Warszawskiego.**

Syn, **Jerzy Bartnik**, walczył w Zgrupowaniu Partyzanckim AK „Ponury” mjr. J. Piwnika, a następnie w batalionie AK „Parasol”. W walkach w Powstaniu Warszawskim został ciężko ranny. Za swoją waleczność został odznaczony Krzyżem Walecznych, a następnie – osobiście przez Komendanta AK - generała Tadeusza Bora-Komorowskiego – Krzyżem Virtuti Militari.

Był najmłodszym kawalerem Krzyża VM wśród Powstańców.

Po upadku Powstania Warszawskiego znalazł się w obozie jenieckim, gdzie odnalazł go wujek, kontradmirał Karol Mora-Korytowski i ściągnął do Wielkiej Brytanii.

Tam skończył studia inżynierskie, ożenił się, pracował w Kanadzie, USA i Szwajcarii.

W 1990 r. wrócił do Polski.

Belau Jan

Członek Ruchu Oporu

Urodził się 18.07.1912 r. w Sztumie, był synem Franciszka, polskiego działacza na Powiślu, członka Warmińskiego i Mazurskiego Komitetu Plebiscytowego w 1920 r., rozstrzelanego przez Niemców w 1939 r. w Tczewie.

W 1932 r. ukończył gimnazjum humanistyczne w Tczewie, gdzie należał do drużyny harcerskiej. Studiował medycynę na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie.

Brał udział w kampanii wrześniowej i dostał się do niewoli. Zwolniony, zamieszkał w Gdyni Chyloni i pracował jako asystent lekarza. Działalność konspiracyjną rozpoczął w Tajnym Hufcu Harcerzy, a od 1941 r. - w ZWZ-AK. Kierował zespołem sabotażu i dywersji w porcie gdyńskim i gdańskim. J. Belau działał pod pseudonimem „Mściwój”, „Mewa”, „Morski”.

Zdobył plany i zdjęcia torpedy „B-4” („Branco”), szkice rozlokowania zakładów, informacje o ruchu okrętów wojennych w porcie oraz o wojskowych transportach kolejowych. Organizował wykradanie broni, przemyconej następnie partyzantom.

Był kierownikiem odcinka Tczew-Gdańsk-Gdynia w siatce wywiadu KO Pomorze.

Od połowy 1943 r. przejął kierownictwo siatki „Wiking”, zajmującej się przerzutem do Szwecji „spalonych” Polaków i jeńców angielskich zbiegłych z niemieckich obozów.

Siatka działała bardzo sprawnie.

Pod koniec 1943 r. J. Belau nawiązał współpracę wywiadowczą z „Gryfem Pomorskim”. Dzięki tej współpracy został sporządzony plan sytuacyjny Stoczni Gdyńskiej, (przemianowanej w czasie okupacji na Deutsche Werke Kiel-Werk Gotenhafen).

Pozyskano też tajemnice budowy łodzi podwodnej. Materiały te przekazano do Anglii.

Oddały wielkie usługi aliantom, co podkreślone zostało w parlamencie angielskim.

J. Belau został aresztowany 21.05.1944 r., razem z innymi członkami jego grupy (m. in. łączniczką Felicją Jettke ps. „Dora”).

Więziony był najpierw w Gdańsku, następnie osadzony w KL Stutthof. Przetrwiał wyjątkowo ciężkie tortury, dochowując wierności tajemnicy konspiracyjnej.

30.09.1944 r. został rozstrzelany w Ocyplu pow. Starogard, podczas zbiorowej egzekucji razem z dziesięcioma innymi Polakami.

Bereza Stefan Henryk

prawnik, muzyk i kompozytor

Urodził się 9.03.1888 r. w Siedlcach i tam zdał maturę. Na uniwersytecie w Moskwie skończył najpierw Wydział Prawny, a następnie, w 1913 r. Konserwatorium Muzyczne.

Przez cztery lata był profesorem Konserwatorium Muzycznego w Charkowie. Po wybuchu rewolucji bolszewickiej wrócił do Polski. W latach 1919-1922 był naczelnikiem wydziału w Komisariacie Rządu w Warszawie, z przerwą w 1920 r., gdy ochotniczo wstąpił do Wojska Polskiego, by wziąć udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

OW okresie 1922 do 1936 praktykował w Warszawie jako adwokat, jednocześnie prowadził Wyższą Szkołę Muzyczną im. F. Chopina. Był twórcą i członkiem zarządu Koła Siedlczan oraz Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego (sekretarz WTM), Międzynarodowego Towarzystwa Ochrony Żubra i członkiem Zarządu Polskiego Czerwonego Krzyża.

W 1937 r. zamieszkał w Gdyni - przy ul. Świętojańskiej 42 m 2, następnie przy ul. E. Kwiatkowskiego (ob. Armii Krajowej) 32 m 33.

Był wyznania ewangelickiego, żona **Natalia Ludwika** - rzymskokatolickiego.

Pracował jako notariusz a równocześnie aktywnie uczestniczył w pracach Gdyńskiego Towarzystwa Muzycznego.

W jego dorobku kompozytorskim jest opera „Grażyna”, nagrodzona medalem w Moskwie, pieśń „Ave Maria”, etiudy, cykl mazurków, koncert fortepianowy, ballady i szereg szkiców muzycznych.

Zamordowany został przez Niemców w lasach piaszczystych w dniu 11 listopada 1939 r.

Biedermann Teofil

lekarz, działacz społeczny

Urodził się 2.04.1890 r. w Kłecku pow. Gniezno. Jego ojciec Jakub posiadał majątek Jeziościany w Strzyżewie Kościelnym. Po ukończeniu studiów stomatologicznych praktykował w szwajcarskiej klinice w Frauenfeld, u starszego brata Jana.

W lutym 1933 r. osiedlił się wraz z rodziną w Gdyni: do 1935 r. mieszkał przy ul. Świętojańskiej 17/6, a od kwietnia 1935 r. przy ul. Świętojańskiej 18/1 - i tam prowadził gabinet dentystyczny oraz pracownię protetyczną (już wówczas wstawiał implanty zębów).

Angażował się także w pracę społeczną, m.in. sponsorował Sekcję Tenisową Klubu Sportowego „Gdynia”.

Żona dr. Biedermanna - **Zofia Biedermann** (1898-1978), była absolwentką Konserwatorium Muzycznego w Poznaniu w klasie fortepianu. Była też wybitną tenisistką.

Prowadziła, wraz z siostrą Antoniną Ziemięcką, sklep sportowy najpierw przy ul. 10 Lutego, następnie przy ul. Świętojańskiej.

Trzy córki – **Barbara**, **Urszula** i **Maria** – uczyły się w Prywatnym Gimnazjum i Liceum Żeńskim Sióstr Urszulanek (tuż przed wybuchem wojny najstarsza Barbara zdała egzamin maturalny).

Po zajęciu Gdyni przez Niemców we wrześniu 1939 r., ostrzeżony przez swojego pacjenta, że ma być aresztowany, opuścił miasto. Zamieszkał w Warszawie przy ul. Marszałkowskiej. Prowadził tam gabinet dentystyczny.

Pomagał wysiedlonym gdynianom, których bliskich Niemcy zamordowali w Piaśnicy (m. in. rodzinie Lucjana Borysławskiego, dyrektora Banku Rolnego w Gdyni) lub uwięzili w obozach jenieckich.

Gabinet dr. T. Biedermanna stał się miejscem kontaktowym *Cichociemnych*.

Córka, **Urszula**, aresztowana została w Warszawie i wywieziona do KL Majdanek (jej losy opisała współwięziarka Danuta Brzosko-Mędryk w książce „Niebo bez ptaków”).

Udało się wykupić ją z obozu dzięki jednej z pacjentek.

Zaraz po powrocie z obozu, wraz z najmłodszą siostrą **Marią**, zaangażowała się w działalność konspiracyjną w Narodowych Siłach Zbrojnych (NSZ), w Samodzielnym Batalionie im. Brygadiera Czesława Mączyńskiego (dowódcą był Mieczysław Szemelowski ps. „Miłosz”, późniejszy jej mąż).

14.09.1943r. dr T. Biedermann wraz z córką **Barbarą** i jej narzeczonym Romanem Litwinem, został aresztowany. Po przesłuchaniach na Gestapo przy al. Szucha i na Pawiaku, zostali osadzeni w KL Auschwitz. Tam, dr. T. Biedermann **został zamęczony i zmarł 9.12.1943 r.**

Córka przeżyła obóz. Los Romana Litwina nie jest znany: przetrzymywany był w więzieniu w Spandau i tam wszelki ślad po nim zaginął.

Urszula i Maria w czasie Powstania Warszawskiego były sanitariuszkami w szpitalu, utworzonym w gmachu sądu na Woli. Po upadku Powstania została osadzona, wraz z matką, w obozie przejściowym w Pruszkowie. Uciekły i dotarły do Milanówka.

Tam odbył się ślub Urszuli z Mieczysławem Szemelowskim, który po Powstaniu Warszawskim ukrywał się w Lasach Kabackich.

Po wojnie rodzina wróciła do Gdyni.

Bieliński Kazimierz

inżynier, dyrektor Miejskich Zakładów Elektrycznych

Urodził się 15.09.1897 r. w Rzeżęcinie (gmina Morzeszczyn), ojciec prowadził gospodarstwo rolne. Uczył się w Collegium Marianum w Pelplinie, skąd w 1916 powołany został do armii niemieckiej i wysłany na front zachodni.

W 1919 r. zdał maturę w gimnazjum w Chojnicach, następnie wstąpił na Wydział Elektryczny Politechniki Gdańskiej (Technische Hochschule zum Danzig), gdzie w 1924 otrzymał dyplom inżyniera elektryka. Jako student był członkiem korporacji Związek Akademików Gdańskich, a po studiach otrzymał tytuł filistra. Pracę zaczął w Pomorskiej Elektrowni Krajowej „Gródek” SA w Toruniu, potem przeniósł się do parowo-wodnej elektrowni obwodowej „Pomorze” pod Pelplinem. W latach 1926-1929 prowadził własne biuro techniczne w Tczewie.

Od 1929 r. mieszkaniec Gdyni. Pracował w Referacie Elektrycznym Magistratu, gdzie powierzono mu organizację Miejskich Zakładów Elektrycznych (MZE).

Po zorganizowaniu MZE został ich dyrektorem - do wybuchu wojny.

W 1931r. był jednym z organizatorów Zjazdu Związków Elektrowni Polskich w Gdyni.

MZE wprowadziły, jako pierwsze miasto w Polsce, taryfy blokowe.

Współuczestniczył w zawiązaniu (w 1932 r.) gdyńskiego Oddziału Wybrzeża Morskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich (SEP) i został jego pierwszym prezesem – do wybuchu wojny. W 1937 r. był też sekretarzem zarządu głównego SEP w Warszawie.

Zginął zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piaszczystych.

Odniesiony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi przez Prezydenta RP, dyplomem Komitetu Morskiego Ligi Ochrony Powietrznej i Przeciwgazowej za działalność w obronie polskości.

Bieniasz Józef

historyk, pracownik Instytutu Bałtyckiego w Gdyni, działacz społeczny

Urodził się 16.03.1907 r. w Krzemienicy koło Łańcuta, jako syn Michała i Anny z d. Szaynar.

Ukończył gimnazjum w Łańcutie oraz historię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W latach 1929-1931 był asystentem przy Seminarium Historii Gospodarczej i Społecznej UJ oraz pracował w Komisji Atlasu Historycznego Polskiej Akademii Umiejętności pod kierunkiem prof. W. Semkowicza.

W 1935 r. został sekretarzem Komisji Atlasu Historycznego w Instytucie Bałtyckim w Toruniu (IB), obejmując następnie Sekretariat, a później kierownictwo działu informacji naukowej Instytutu.

W 1936 r. objął stanowisko Sekretarza Generalnego IB, w 1937 r. współredaktora wydawnictw.

W następnym roku został zastępcą dyrektora Instytutu Bałtyckiego (przeniesionego do Gdyni).

Był współorganizatorem gdyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i członkiem komisji rewizyjnej Rady Zrzeszeń Naukowych, Artystycznych i Kulturalnych.

Wygłaszał odczyty w Polskim Związku Zachodnim Okręgu Pomorskiego, w Rozgłośni Pomorskiej Polskiego Radia w Toruniu, na „Czwartkach literackich” w Gdyni i w Towarzystwie Naukowym w Toruniu. Współredagował „Tekę Pomorską” i „Frontem na Zachód”.

Wchodził w skład redakcji rocznika IB - „Jantar”.

Publikował recenzje w „Rocznikach Dziejów Społeczno-Gospodarczych” i w „Kwartalniku Historycznym”. Opublikował też kilkadziesiąt artykułów w prasie pomorskiej, krakowskiej, poznańskiej i w monografiach. Mieszkał z żoną **Janiną** przy ul. Żeromskiego 47 m 7.

Po wybuchu wojny, walczył w obronie Gdyni, jako porucznik rezerwy 2. Morskiego Pułku Strzelców. **Poległ w rejonie Kosakowa 12.09.1939 r.**

Bilek Kazimierz Mieczysław

urzędnik państwowy

Urodził się 18.06.1894 w Łodzi. Ukończył gimnazjum w Radomiu, następnie studia na Wydziale Prawa uniwersytetów w Charkowie, Petersburgu i Warszawie.

W Charkowie i Petersburgu był sekretarzem, potem wiceprezesem Unii Stowarzyszeń Postępowo-Niepodległościowych „Filarecja” i współpracownikiem „Głosu Polskiego” oraz „Dziennika Petrogradzkiego”.

W 1916 r. ukończył Szkołę Chorążych w Peterhofie i służył w 69 Pułku w Bugurustowie.

W 1917 r. zorganizował Związek Wojskowy Polaków. Był delegatem na zjazd, który się odbył w czerwcu tegoż roku. Do Polski wrócił w 1918 r., został zastępcą Komisarza Rządu na miasto Radom i powiat radomski – z przerwą na udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r.

W 1923 r. skończył Uniwersytet Poznański, przez rok był radcą w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, potem starostą powiatowym w Jędrzejowie oraz w Białymstoku.

Decyzją Ministerstwa Skarbu z 14.09.1928 r. został mianowany Delegatem RP przy Zarządzie Miejskim w Gdyni. Sprawował nadzór nad administracją samorządową - kontrasygnował m. in. zarządzenia burmistrza.

Wprowadził szereg istotnych zmian organizacyjnych w pracy samorządu, od niego w dużej mierze zależały też ulgi podatkowe, udzielane inwestorom. 6.05.1929 r. mianowano go komisarzem wiceprezydentem Gdyni. Był członkiem Rady Portowej przy Urzędzie Morskim, założycielem i przewodniczącym Komitetu Samowystarczalności Gospodarczej w Gdyni (1930). W kwietniu 1931 r., został powołany na stanowisko wicewojewody krakowskiego. Od 1933 r. pracował w Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie. Odznaczony m. in. Medalem Niepodległości.

W 1943 r. został zamordowany przez Niemców.

Błeszyński Jerzy Tadeusz

oficer Marynarki Wojennej RP

Urodził się w 2.09.1906 r. w Warszawie. Uczył się w Szkole Podchorążych Marynarki Wojennej i w 1929 r. promowano go na podporucznika marynarki. Służył w Dywizjonie Minowców. Był słuchaczem Kursu Oficerów Sygnałowych, a następnie oficerem ordynansowym w Kierownictwie Marynarki Wojennej. Mieszkał początkowo na okręcie, na którym służył, a od lipca 1937 r. przy ul. Świętojańskiej 12 m 1.

W 1935 r., jako oficer wachtowy, uczestniczył w pierwszej podróży jachtu ZHP „Zawisza Czarny” do Londynu, Antwerpii i Amsterdamu. W latach 1937-1938 był dowódcą ORP „Mewa”, następnie oficerem flagowym Szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej w Warszawie. Na kilka dni przed wybuchem wojny przyjechał do Gdyni jako kurier ze specjalnym zadaniem. 2 września 1939 objął dowództwo na ORP „Mewa”, po rannym kpt. W. Lipkowskim, 3 września okręt został zatopiony, powrócił więc do Gdyni. Następnego dnia wziął ślub z **Haliną Marczewską** i wrócił do walki.

Zaproponował wykonanie w Stoczni Marynarki Wojennej pociągu pancernego i użycie go w obronie Wybrzeża.

Pociąg ten stoczniovcy zrobili w niespełna 4 doby - obudowując wagony blachą, przygotowaną do budowy dwóch niszczycieli.

Pociąg pancerny został uzbrojony w armaty i ciężkie karabiny maszynowe – wymontowane z uszkodzonych okrętów. Został nazwany „Smok Kaszubski”.

Załoga „Smoka” składała się z ochotników – kolejarzy oraz marynarzy.

Dowódcą pociągu został kpt. J. Bleszyński. Rankiem 8 września „Smok Kaszubski” opuścił halę stoczniową na Oksywiu i rozpoczął bojowe patrole na linii Gdynia – Wejherowo, skutecznie wspierając oddziały polskie.

9 września pociąg został zbombardowany, a **kpt. J. Bleszyński został ciężko ranny i zmarł tego samego dnia**. Pośmiertnie odznaczony Krzyżem Virtuti Militari.

Borysławski Lucjan

bankowiec, dyrektor Polskiego Banku Rolnego w Gdyni.

Urodził się w Ciężeniu. Ukończył Szkołę Handlową w Łodzi i Akademię Handlową w Wiedniu (1911). W 1920 ochotniczo walczył w Wojsku Polskim, podczas wojny polsko-bolszewickiej (uhonorowany Medalem za Waleczność). Po powrocie do cywila pracował w bankowości prywatnej w Łodzi, Ostrowcu, Radomiu, Warszawie, Krakowie, Katowicach, Gdańsku, Kielcach i Poznaniu. Od 1919 r. był zastępcą dyrektora Polskiego Banku Rolnego (PBR), w 1928 r. został kierownikiem Oddziału PBR w Grudziądzu, a w 1936 r. – dyrektorem Oddziału PBR Gdyni. Mieszkał przy ul. Mościckich 53 m 9 (ob. Wójta Radtkego) z żoną **Wandą**, synem **Jerzym Grzegorzem** i córką **Krystyną Renatą**.

W 1936 r. został wybrany do zarządu Towarzystwa Szkół Średnich, był współzałożycielem Miejskiego Komitetu Pomocy Dzieciom i Młodzieży oraz Obywatelskiego Komitetu Pomocy Zimowej dla Bezrobotnych.

W 1937 r. został skarbnikiem Obwodu Morskiego Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej. Był też członkiem Związku Strzeleckiego i skarbnikiem zarządu Podokręgu Morskiego, w roku 1938 – członkiem założycielem Miejskiego Komitetu do Subskrypcji Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie - został zakładnikiem, a następnie **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piasńskich**.

Bramiński Tadeusz

oficer Marynarki Wojennej RP, pracownik Żegluga Polskiej

Urodził się 4.11.1875 r. w Rogowie. Od 1894 służył w niemieckiej Reichsmarine. W latach 1894-1895 służył na kanonierce „Wolf”, która dokonywała pomiarów brzegu Kamerunu.

W 1902 r. uzyskał stopień oficerski. Pływał na kanonierce „Condor” na wodach europejskich, afrykańskich, amerykańskich i azjatyckich.

Ukończył następnie kurs astronomiczny w Kilonii i Hamburgu. W latach 1914-1917 pływał na jednostkach hydrograficznych na Bałtyku i Morzu Północnym oraz służył w piechocie morskiej we Flandrii, a potem w Departamencie Nawigacyjno-Mierniczym Dowództwa Reichsmarine w Berlinie.

W 1919 r., przed zwolnieniem ze służby niemieckiej, zgłosił akces do Polskiej Marynarki

Wojennej. Został przyjęty 6.03.1920 r. w stopniu porucznika marynarki i skierowany do Urzędu Hydrograficznego w Gdańsku, z przydziałem jako dowódca ORP „Pomorzanin”.

Od sierpnia 1921 r. do stycznia 1922 r. kierował Biurem Hydrograficznym MW, następnie dowodził kilkoma innymi okrętami. 31.08.1926 r. przeniesiony został w stan spoczynku.

Wkrótce potem został powołany na stanowisko kapitana statku „Żegluga Polskiej” „Katowice”, następnie inspektorem nawigacyjnym „ŻP”. Od listopada 1932 r. był członkiem komisji Państwowej Szkoły Morskiej w Gdyni dla opracowania pierwszych polskich tablic nawigacyjnych (wydanych w 1933 r). W 1938 r. został kierownikiem Wydziału Holowniczo-Ratowniczego „Żegluga Polskiej”. Mieszkał na Grabówku, początkowo w budynku PSM, a potem wybudował domek w ramach Spółdzielczego Stowarzyszenia Osad Własnych Oficerów Marynarki Wojennej.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców, w październiku 1939 r. odmówił podpisania volkslisty. Jesienią 1942 r. został skierowany do opracowywania map w Marine Arsenal. We wrześniu 1942 r. został aresztowany i uwięziony w areszcie Gestapo w Gdyni, a następnie w Gdańsku. W lutym 1943, jako więzień polityczny osadzony został w KL Stutthof. **Zamęczony - zmarł 7.03.1943 r.**

Bukowski Marian

inżynier, pracownik Urzędu Morskiego w Gdyni

Urodził się 8.09.1902r. w Rypinie, ojciec Antoni był urzędnikiem komunalnym.

W 1920 skończył Gimnazjum im. T. Rejtana w Piotrkowie i zgłosił się jako ochotnik do wojska. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej.

W walkach pod Nowogrodem nad Narwią dostał się do niewoli. Wrócił w 1921r. i podjął studia na Wydziale Inżynierii Wodnej Politechniki, w 1926

uzyskał dyplom i pracował w Krajowym Towarzystwie Melioracyjnym w Warszawie. W 1928 przeniósł się do Gdyni, gdzie został zatrudniony w Biurze Naczelnika Budowy Portu – na stanowisku kierownika robót czerpalnych. Po utworzeniu Urzędu Morskiego (UM), został kierownikiem Oddziału Hydrotechniczno-Drogowego przy Wydziale III. Odchodzący w 1937 r. na emeryturę inż. T. Wenda właśnie jego wskazał jako swego następcę. Wówczas inż. M. Bukowski objął stanowisko naczelnika Wydz. Technicznego UM.

Pełen inicjatywy i temperamentu, należał do grona założycieli Związku Zawodowego Inżynierów Lądowych i Wodnych, był przewodniczącym komitetu budowy Domu Inżyniera w Gdyni, członkiem zarządu Gdyńskiego Towarzystwa Technicznego.

Miarą jego popularności w środowisku był spontaniczny wybór na przewodniczącego IV Zjazdu Inżynierów Budowlanych, obradującego w 1938 w Gdyni. Publikował w prasie technicznej. Wojna przerwała druk jego obszernej pracy o budowie portów. ...„Jeden z najinteligentniejszych polskich inżynierów morskich, zapalony do spraw budowy portu i oddany jej całym sercem”, napisał o nim prof. Stanisław Hueckel.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców, został aresztowany i **zamordowany w lasach piaszczystych w listopadzie 1939.**

Butkis Witold

przedsiębiorca, żeglarz, działacz społeczny

Urodził się 24.06.1893 r. w Rydze, gdzie w 1913 r. rozpoczął studia na Wydziale Inżynieryjnym Politechniki Ryskiej. Zmobilizowany w czasie I wojny światowej, służył w armii rosyjskiej, ale już w sierpniu 1917 r. wstąpił do I Korpusu Polskiego gen. Dowbor-Muśnickiego. Brał udział w rozbrajaniu Niemców w Łowiczu i tworzeniu tam Dowództwa Okręgu Wojskowego. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej, a następnie studiował w Warszawie. W 1921 r. podjął pracę w Ministerstwie Przemysłu i Handlu - na stanowisku referenta Departamentu Marynarki Handlowej.

W związku z organizacją narodowego armatora - „Żegluga Polskiej” w 1926 r. rozpoczął pracę w tym przedsiębiorstwie w Gdyni, obejmując z czasem obowiązki sekretarza i szefa biura. W latach 1929 - 1931 kierował wydziałem pasażerskim przedsiębiorstwa. Następnie, od maja 1932 do końca czerwca 1934 r., był właścicielem Agencji Turystycznej w Gdyni, której celem było także popularyzowanie spraw morskich. Oferta agencji przewidywała m. in. zwiedzanie polskiego wybrzeża morskiego i portu oraz udział w wycieczkach morskich. Po zlikwidowaniu agencji, podjął pracę w firmie Gdynia-Ameryka Linie Żeglugowe SA, gdzie pracował do wybuchu wojny.

Był wybitnym fachowcem w dziale turystyki morskiej.

Brał czynny udział w tworzeniu zrębów polskiego żeglarstwa. W 1924 r., jako sekretarz komitetu organizacyjnego Yacht Klubu Polski (utworzonego przez Ligę Żegluga Polskiej), uczestniczył w przygotowaniu powstania YKP (m. in. był autorem projektu statutu).

Dwa lata później wszedł w skład pierwszego zarządu Polskiego Związku Żeglarskiego.

Jako wieloletni prezes Towarzystwa Dramatyczno-Muzycznego „Pro Arte” wniósł istotny wkład w rozwój życia kulturalnego Gdyni.

Mieszkał z żoną **Joanną** przy ul. Starowiejskiej 16 m 3.

Dokładna data śmierci i miejsce pochowku są nieznane.

Cylkowski Lucjan

nauczyciel, harcerz, członek Ruchu Oporu

Urodził się 23.05.1907 r. w Zimnych Zdrojach powiat Starogard. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskie w Kościerzynie, w latach 1927-1930 pracował w szkole powszechnej w Pucku, opiekując się równocześnie drużyną harcerską. W 1930 r. podjął pracę nauczyciela w Szkole Podstawowej nr 1 w Gdyni – do wybuchu wojny.

Początkowo mieszkał przy ul. Szkolnej 1 m. 59 (w budynku szkoły), a od 1935 r. najpierw przy ul. Nowogrodzkiej 27 m 2, następnie ul. Urszulanek 7 m 1.

W Gdyni urodziły się jego dwie córki: **Ingrid Urszula** w 1935 r. i **Helena Krystyna** w 1937 r.

W szkole prowadził drużynę harcerską, był instruktorem w Gdynskim Hufcu Harcerzy.

W 1938 r. został komendantem Hufca ZHP Gdynia-Śródmieście, a w czerwcu 1939 – komisarzem Pogotowia Wojennego Morskiego Rejonu Harcerzy.

Po zajęciu miasta przez Niemców został w Gdyni i zamieszkał w willi swego teścia, obywatela Danii.

W grudniu 1939 r. przedostał się do Danii, gdzie przebywała już jego żona z córką.

Nawiązał kontakt z poselstwem polskim, gdzie otrzymał propozycję wyjazdu do Szwecji lub do polskich oddziałów we Francji. Wrócił jednak do Gdyni i rozpoczął działalność konspiracyjną, w *Szarych Szeregach* i w ZWZ. Po utworzeniu Armii Krajowej odegrał znaczącą rolę w akcji scaleniowej oddziałów konspiracyjnych, m. in. TOW „Gryf Pomorski” i PAP w Gdańsku. Pracując w warsztacie szewskim Rhodego przy ul. Abrahama, zorganizował tam ważny punkt kontaktowy AK oraz sprawnie działający zespół łączników. Uczestniczył w organizacji przerzutów ludzi i poczty do Szwecji, utrzymywał osobisty kontakt z komendantem Chorągwi Morskiej *Szarych Szeregów*.

30.09.1942 r. został aresztowany. Pozornie zgodził się na współpracę z Gestapo, które sfingowało jego ucieczką z aresztu w celu ujawnienia ludzi „Gryfa Pomorskiego”. L. Cylkowski uprzedził towarzyszy o planie Gestapo i dzięki temu uniknęli oni aresztowania.

Przez pół roku ukrywał się w Bolszewie. 10.03.1944 został aresztowany i przewieziony na przesłuchanie do Gdańska, połączone z torturami.

Został osadzony w KL Stutthof i 12.07.1944 r. stracony na szubienicy.

Cywiński Zygmunt

malarz, literat, animator życia kulturalnego Gdyni.

Urodził się 11.04.1902 r. w Łodzi. W latach 1923-1932 studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie. Do Gdyni przyjechał w 1933 r. Wynajmował pokój w wili „Różany Gaj” na Kamiennej Górze. Czynnie uczestniczył w życiu kulturalnym miasta: był członkiem Grupy Gdyńskich Artystów Plastyków, z której inicjatywy w styczniu 1937 r. powstał gdyński oddział Związku Zawodowego Polskich Artystów Plastyków, a Z. Cywiński został wiceprezesem.

Był twórcą i organizatorem gdyńskich „Wieczorów Czwartkowych”, działających od 1935 do 1939 r. Były to spotkania o charakterze kulturalno-artystycznym, nazwą i założeniami nawiązujące do XVIII - wiecznych tradycji „Obiadów czwartkowych” króla Stanisława Poniatowskiego. Większość prelegentów przyjeżdżała z głębi kraju, a popularność „Wieczorów” była tak ogromna, że konieczne stało się wprowadzenie imiennych zaproszeń. W 1936 r. wykładał w Wakacyjnym Instytucie Sztuki, zorganizowanym w Gdyni przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Kilkakrotnie wystawiał swoje akwarele w kawiarni u Fangrata, w „Cafe Bałtyk” i w salach Klubu Obywatelskiego.

Za akwarelę „Wnętrze pracowni” otrzymał drugą nagrodę na Salonie Zimowym ZPPAP w Gdyni. Współpracował z „Teką Pomorską” - od 1938 prowadził w niej rubrykę kronikarską „Z Gdyni”. Działał w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Gdyni. Mieszkał przy al. Piłsudskiego 5/20 i na ul. Olsztyńskiej 10/5 z żoną **Marią Celiną**.

W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany i przydzielony do 2. Morskiego Pułku Strzelców, w stopniu podporucznika rezerwy.

Poległ 13.09.1939 r. w Redłowie, walcząc z nacierającymi wojskami niemieckimi.

Czarliński-Schedlin Jarosław Konrad Marian

prezes Sądu Okręgowego w Gdyni

Urodził się 6.09.1888 w Bydgoszczy. Tam ukończył gimnazjum. Prawo i ekonomię studiował w Monachium, Genewie, Berlinie i Kilonii. W latach 1915-1918 był prokuratorem w Kaliszu, Sieradzu i Turku. W 1919 został asesorem Ministerstwa Byłej Dzielnicy Pruskiej.

Od 1920 r. był podprokuratorem Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, następnie organizatorem sądownictwa województwa śląskiego, a od 1934 r. - wiceprokuratorem Sądu Apelacyjnego w Katowicach. W 1936 r. zamieszkał w Gdyni, zostając prezesem Sądu Okręgowego.

W 1937 r. był jednym z założycieli oraz prezesem gdyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie we wrześniu 1939 r. został aresztowany a następnie **zamordowany 11 listopada 1939 r. w lasach piaszczystych**.

Czernicki Ksawery Stanisław

inżynier budownictwa okrętowego. Konradmiral Marynarki Wojennej RP

Urodził się 16.10.1882 r. w majątku Giedejki pow. oszmiański. Ojciec był ziemianinem, powstańcem 1863 roku. Do szkół uczęszczał w Wilnie. Wydział Budowy Okrętów Morskiej Szkoły Inżynierskiej ukończył w Kronsztadzie w 1905 i służył w porcie wojennym w Kronsztadzie. Od 1908 do 1910 r. pracował w Rządowych Zakładach Budowy Okrętów w Sreterńsku, następnie w Bałtyckich Zakładach Budowy Okrętów w Petersburgu, gdzie kierował budową pancerników: „Sewastopol” i „Pietropawłowski”. Został jednym z dyrektorów Rosyjsko-Bałtyckiej Stoczni i Fabryki Amunicji w Rewlu (Tallin), w stopniu podpułkownika marynarki.

W Rewlu został prezesem Komitetu Polskiego na terenie Estonii. W 1920 r. wrócił do kraju i uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Jesienią tego roku został komendantem portu wojennego w Modlinie.

W 1925 r. został powołany na stanowisko przewodniczącego „komisji budowlanej do budowli lądowych w porcie wojennym w Gdyni” (czyli koszar, składów magazynów wojennych, bazy lądowej dla okrętów podwodnych, stoczni, warsztatów, itp.).

Projekt portu wojennego, opracowany pod jego przewodnictwem, został przyjęty i w dużym stopniu zrealizowany.

W tym samym czasie pracował dla Ministerstwa Przemysłu i Handlu, w związku z odbiorem statków dla armatora „Żegluga Polska”.

W 1926 r. wysłany został do Paryża do nadzorowania budowy kontrtorpedowców: „Wicher” i „Burza”.

Po powrocie mianowano go Szefem Służb Kierownictwa MW.

„Był to człowiek, do którego żywiłem specjalny kult i rodzaj uwielbienia za jego gentelmeńskie maniery, opanowanie, mądrość, wysokiej klasy fachowość, elegancję zewnętrzną i odwagę w podejmowaniu decyzji” – pisał o swoim szefie kmdr Eugeniusz Pławski. K. Czernicki był jednym z głównych rzeczników rozwoju polskiego przemysłu okrętowego. Pod jego zwierzchnictwem rozpoczęto rozbudowę portu w Helu oraz Stoczni Marynarki Wojennej w Gdyni. Zajmował się także sprawami kształcenia kadr dla przemysłu

okrętowego. Z jego inicjatywy w 1936 utworzono w Państwowej Szkole Technicznej w Warszawie pierwszy w Polsce Wydział Budowy Okrętów i Konstrukcji Stalowych, nadający dyplom techników. W związku z antypolskimi ekscesami na Politechnice Gdańskiej, zapoczątkował w 1938 r. działania dla utworzenia na jednej z politechnik kierunku kształcenia inżynierów budownictwa okrętowego.

Wybuch wojny zastał go w Kierownictwie Marynarki Wojennej w Warszawie.

Personel KMW został ewakuowany do Pińska.

W trakcie podróży, już na terenach zajętych przez sowiecką Armię Czerwoną, został aresztowany wraz z innymi oficerami przez służbę bezpieczeństwa ZSRR (NKWD) i osadzony w obozie w Kozielsku.

Wiosną 1940 r. został zamordowany w lesie katyńskim.

Odnoszony był: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Walecznych, Medalem Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918-1920, francuską Legią Honorową, szwedzkim Orderem Miecza.

Dąbek Stanisław

oficer Wojska Polskiego, Dowódca Morskiej Brygady Obrony Narodowej i Lądowej Obrony Wybrzeża.

Urodził się 28.03. 1892 r. w Nisku nad Sanem. Był jednym z sześciorga dzieci Szczepana i Rozalii z Powęskich, gospodarujących na 4-hektarowym gospodarstwie w Dąbkowie. Po szkole ludowej w Lubaczowie, w 1911 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Sokalu i rozpoczął pracę nauczycielską w szkole w Bóbrce koło Lwowa. Jednocześnie podjął studia jako wolny słuchacz na Wydziale Humanistycznym lwowskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza i przygotowywał się do egzaminu maturalnego.

Po maturze podjął studia na Wydziale Prawa UJK, rezygnując z pracy zawodowej.

Na początku 1914 r., jako ochotnik, rozpoczął służbę wojskową w armii austro-węgierskiej (34. Pułk Obrony Krajowej w Jarosławiu). Po ukończeniu kursu w Szkole Oficerów Rezerwy, awansował na stopień podporucznika.

Po wybuchu wojny, uczestniczył w wielu walkach. Wyróżnił się w zakresie dowodzenia. Został ciężko ranny i groziła mu amputacja nogi.

Po kilku miesiącach leczenia i rekonwalescencji, otrzymał awans na stopień porucznika. Skierowany został na front włoski.

W armii austro-węgierskiej służył do 31.10.1918 r. Powrócił do Lubaczowa na czele kompanii piechoty, złożonej z Polaków, wraz z uzbrojeniem i sprzętem.

W listopadzie 1918 r. został zawodowym oficerem Wojska Polskiego w stopniu porucznika.

W latach 1919-1921 pełnił służbę na stanowiskach dowódcy kompanii i batalionu w 14. Pułku Piechoty z Włocławka. Z tym pułkiem, w stopniu kapitana, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Za odwagę został odznaczony orderem *Virtuti Militari*.

W 1920 r., awansował na stopień majora. Następnie był dowódcą batalionu w 8. Pułku zamojskiej 3. Dywizji Piechoty Legionów.

W 1924 r. awansował na stopień podpułkownika a w 1928 r. został komendantem rocznego kursu dla podchorążych rezerwy piechoty w Tomaszowie Mazowieckim.

W lipcu 1930 r. został dowódcą 7. Pułku Piechoty i dwa lata później otrzymał awans na pułkownika. 23.07.1939 r. otrzymał nowy przydział: dowództwo Morskiej Brygady Obrony

Narodowej i Lądowej Obrony Wybrzeża. Zamieszkał w Gdyni przy ul. Świętojańskiej. Podlegające mu oddziały liczyły 15 000 żołnierzy, ale z dużymi brakami w uzbrojeniu i ze słabą organizacją. Wzorowo zorganizował system obrony Wybrzeża a szczególnie Gdyni i Kępy Oksywskiej.

Bronił wytrwale Gdyni przed agresorami – wojskami Niemiec i Wolnego Miasta Gdańska - przez 14 dni a następnie - Kępy Oksywskiej.

19.09.1939 r. popełnił samobójstwo, aby nie składać broni i nie poddawać się najeźdźcy.

Naczelnny Wódz WP na wychodźstwie, awansował pośmiertnie płk. St. Dąbka na stopień generała brygady. Był odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Złotym Orderu Wojskowego Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi i innymi odznaczeniami wojskowymi.

Deutsch Marian

kupiec

Urodził się 4.12.1905 r. w Pluskorwęsach pod Chełmżą. Jego ojciec był zarządcą majątku Kelksteina. Po ukończeniu szkół i zdobyciu zawodu drogerzysty dyplomowanego, w czerwcu 1934 osiedlił się w Gdyni. Przy pl. Kaszubskim 13 otworzył „Drogerię Portową”, której specjalnością (oprócz „towarów aptecznych, chemikaliów, kosmetyków, artykułów malarskich”) były farby okrętowe. Mieszkał z żoną **Jadwigą** przy Skwerze Kościuszki 24 m 4, a od 1934 r. przy Placu Kaszubskim 13.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, w październiku 1939 r. został aresztowany a następnie, w listopadzie, **zamordowany w lasach piaszniczkich**.

Osierocił trzech synów: sześciolatniego **Stanisława**, rocznego **Kazimierza** oraz **Andrzeja**, który urodził się w maju 1940, po śmierci ojca.

Dobrostański Józef Hipolit

dziennikarz, działacz społeczny.

Urodził się 19.03.1899 r. w Hołodówce pow. lwowski. Pracował jako korespondent bydgoskiego oddziału „Agencji Wschodniej”. Do Gdyni przybył w lipcu 1933 r. i objął stanowisko redaktora naczelnego dziennika „Gazeta Morska”. Zaangażował się w podniesienie poziomu prasy lokalnej. Dzięki niemu powstał Oddział Morski Syndykatu Dziennikarzy Pomorskich z siedzibą w Gdyni, Został wybrany oddziału. W listopadzie 1933 r wszedł w skład zarządu Gdyńskiego Związku Propagandy Turystycznej, zapewniając promocję działalności ZPT na terenie Pomorza. Miesiąc później wszedł w skład Komitetu dla sprowadzenia z Ameryki szczątków Hieronima Derdowskiego, a w styczniu 1934 r. – do zarządu Związku Zawodowego Pracowników Miejskich RP oddział w Gdyni.

W kwietniu 1934 r. został jednym z członków-założycieli Klubu Rotary.

Wobec rozwoju połączeń morskich Gdyni z Ameryką i rosnącego napływu Polaków (głównie członków organizacji polonijnych w USA), został współorganizatorem i członkiem Komitetu

Obywatelskiego Przyjęcia Polaków z Zagranicy, odpowiedzialnego za godne przyjęcie i pobyt gości w Gdyni. Aktywność społeczna przejawiała się także w udziale w organizacji dorocznych imprez miejskich, takich jak obchody imienin J. Piłsudskiego czy „Dnia Oszczędności”.

W kwietniu 1936, razem z Mikołajem Arciszewskim, został redaktorem tygodnika „Torpeda. Oczy i uszy Gdyni” (dodatek do „Kuriera Bałtyckiego”). Po kilku miesiącach, we wrześniu 1936, „Torpeda” przestała się ukazywać, a J. Dobrostański wszedł w skład zespołu redakcyjnego „Kuriera Bałtyckiego” i wkrótce został jego redaktorem naczelnym.

„Kurier Bałtycki” stał się nowoczesnym, wysokonakładowym i wiarygodnym źródłem informacji. Redakcja „Kuriera” była organizatorem popularnych imprez sprawnościowych, np. kolporterów prasy, ale przede wszystkim była promotorem i organizatorem zbiórek pieniędzy na dobrojenie I Gdynskiego Batalionu Obrony Narodowej – „Dzieci Gdynskich”.

Za zasługi w pracy społecznej, Prezydent Rzeczypospolitej, odznaczył go Złotym Krzyżem Zasługi.

Mieszkał z żoną **Janiną Marią** przy ul. Kujawskiej 3. W momencie wybuchu wojny jego starszy syn, **Jerzy Józef** miał 9 lat, młodszy **Tadeusz Jan** - zaledwie pół roku.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. jako porucznik rezerwy, uczestniczył w wojnie obronnej.

W nieznanych okolicznościach znalazł się w azjatyckiej części ZSRR.

Zmarł 7.03.1942 w Dżalał Abad w Kirgistanie.

Dolata Franciszek

rzemieślnik

Urodził się 10.11.1907 r. Razem z żoną **Janiną** przyjechał z Gniezna do Gdyni w 1935 r. Zamieszkali w Chyloni i tam przy ul. Chylońskiej 97 otworzyli piekarnię, a Fr. Dolata wstąpił do cechu piekarskiego.

W 1936 r. urodziła się córka **Anna Magdalena**, w marcu 1939 r. syn **Edward Franciszek**.

Po opanowaniu Gdyni przez wojska niemieckie, Franciszek Dolata został aresztowany.

W listopadzie 1939 r. został zamordowany w lasach piaśnickich.

Downarowicz Kazimierz

inżynier, radca Urzędu Celnego w Gdyni

Urodził się 1.06.1885 w Klikowej na Ziemi Radomskiej. Studia ukończył w Belgii, w 1920 r. był konsulem w Belgii (w Antwerpii w 1920 r. urodziła się jego i żony **Haliny** córka **Danuta Zofia**). Po przyjeździe do Polski pracował w Ministerstwie Skarbu.

We wrześniu 1934 r. został delegowany do Urzędu Celnego w Gdyni – na stanowisko radcy Urzędu Celnego w Gdyni i kierownika Działu Postępowania Celnego.

Zamieszkał z rodziną najpierw przy ul. Kapitańskiej 13 m 1, a w 1936 r. – przy ul. Rotterdamskiej 19/21 m 22.

Był prezesem Koła Urzędników Celnych i członkiem Polskiego Związku Zachodniego a także konsulem honorowym Brazylii.

Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i belgijskim Krzyżem Oficerskim.

W listopadzie 1939 został zamordowany w lasach piaśnickich.

Deyczakowski Zbigniew

oficer Polskiej Marynarki Handlowej, poliglota, żeglarz.

Urodził się 27.03.1902r. w Ottynie koło Stanisławowa, jako potomek de ja Tatarów akermanińskich.

W latach 1920-1923 był słuchaczem Szkoły Morskiej w Tczewie. Uczestniczył w pierwszej zagranicznej podróży żaglowca szkolnego „Lwów”, podczas której statek przekroczył, po raz pierwszy, równik. Następnie pływał na statkach francuskich. Po powrocie do Polski był czwartym oficerem na „Lwowie”.

W marcu 1929 r., uzyskał dyplom kpt. ż. w. i objął dowództwo na statku Polsko-Skandynawskiego Towarzystwa Okrętowego „POLSKAROB” - „Robur I”.

Okresowo pływał na statkach pasażerskich: „Pułaski” i „Kościuszko”.

Oprócz znakomitej wiedzy nawigacyjnej, był znawcą prawa morskiego i poliglota: władał biegle ośmioma językami. Był znanym żeglarzem - członkiem Yacht Klubu Polski.

Wraz z młodszym bratem Zygmuntem posiadał jacht „Carmen” (późniejszy „Jurand”).

W 1934 został współzałożycielem Stoczni Yachtowej w Gdyni i członkiem zarządu tej spółki.

Był uważany za najwybitniejszego kapitana we flocie statków „POLSKAROB”. W lutym 1939 został kapitanem „Robur VIII” - najnowocześniejszego statku tego armatora.

Podczas wojny pływał w konwojach na Atlantyku i Morzu Północnym. 24.02.1942 r. został za odwagę odznaczony Krzyżem Walecznych. W styczniu 1943 r., wyruszył w 20. podróż w konwoju atlantyckim SC. 118.

W lutym 1943 r. **zginął wraz z całą załogą, po storpedowaniu statku przez niemiecki okręt podwodny U-262.**

Admiralicja Brytyjska przyjęła – jako datę śmierci Zb. Deyczakowskiego – dzień 9.02.1943 r.

Fałatowicz Wiktor

naczelnik Urzędu Celnego.

Urodził się 23.12.1903 r. we Lwowie. Tam skończył gimnazjum i Wydział Prawa na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Służbę w administracji celnej rozpoczął w 1922 r., w Urzędzie Celnym we Lwowie. W maju 1933 r. został oddelegowany do Urzędu Celnego w Gdyni na stanowisko zastępcy naczelnika. Po 6 miesiącach awansował na stanowisko naczelnika.

W 1936 r. Prezydent RP nadał mu order Polonia Restituta, był odznaczony także Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Za Długoletnią Służbę oraz Medalem X-lecia Odzyskania Niepodległości.

Po wybuchu wojny, pozostał na stanowisku, Urząd Celny pracował przez cały okres obrony Gdyni.

Po zajęciu miasta przez Niemców, został aresztowany (razem z innymi pracownikami Urzędu Celnego) a następnie **zamordowany w lasach piaszczystych w listopadzie 1939 r.**

Fangrat Władysław

rzemieślnik

Urodził się 10.05.1885 r. w Marjaninie. Z żoną **Teresą** przyjechał do Gdyni w 1927 r. z Poznania. W kamienicy przy Skwerze Kościuszki otworzyli cukiernię, która szybko stała się sławna jako kawiarnia „Fangrat”. Prowadzili także cukiernię „Łowiczanka” przy ul. Abrahama oraz zakład cukierniczy przy ul. Świętojańskiej. Władysław zajmował się głównie sprawami organizacyjnymi, zaś za barem zwykle urzędowała żona Teresa.

Ich syn – **Bogusław** – był przygotowywany do prowadzenia firmy.

Po wybuchu wojny, syn wstąpił do WP i uczestniczył w obronie Gdyni.

Poległ 16.09.1939 r. na Kępie Oksywieckiej.

Po zajęciu miasta przez wojska niemieckie, Wł. Fangrat został aresztowany i **osadzony w KL Stutthof, gdzie zmarł.**

Gierdziejewski Wacław

inżynier, marynarz, działacz społeczny

Urodził się 10.10.1890 r. w Kutaisie na Kaukazie, gdzie ojciec był aptekarzem, a matka nauczycielką muzyki. Wychowywał się w Poti nad Morzem Czarnym. Po ukończeniu szkoły średniej w Tyflisie (Tbilisi) wstąpił na wydział okrętowy Politechniki w Petersburgu. Studia ukończył już w czasie I wojny światowej. Po wybuchu rewolucji bolszewickiej przedostał się na południe Rosji. Pływał jako mechanik na statkach floty czarnomorskiej. Wypłynął z Rosji na statku należącym do armatora francuskiego, zszedł na ląd w Marsylii i przedostał się do Polski. Zgłosił się do wojska i otrzymał przydział do Marynarki Wojennej w Pucku. W latach 1921-1922 pływał jako oficer mechanik na ORP „Kaszub”. Po przejściu do rezerwy pracował w Ostrowcu Świętokrzyskim, w Spółce Akcyjnej Wielkich Pieców. Stworzył tam prężne koło Ligi Morskiej i Rzecznej.

W 1933 r. przeniósł się do Gdyni. Z żoną **Marią Teresą** oraz córkami **Ireną Marią** i **Bożeną Magdaleną** mieszkał przy ul. Świętojańskiej 65 m 6, następnie przy ul. Świętojańskiej 120 m 4.

Prowadził biuro przedstawicielskie Zakładów Ostrowieckich oraz innych fabryk przemysłu ciężkiego. Włączył się w prace gdyńskiego oddziału Ligi Morskiej i Kolonialnej. Był prezesem Jacht Klubu „Gryf”, współzałożycielem i wiceprezesem Stowarzyszenia Techników Okrętowych Polskich, honorowym członkiem Stowarzyszenia Polskich Studentów Okrętowców Politechniki Gdańskiej „Korab” oraz członkiem założycielem Klubu Rotary w Gdyni.

W drugiej połowie sierpnia 1939 r. odwiózł rodzinę do krewnych w Grodnie, a sam po ogłoszeniu mobilizacji wrócił do Gdyni, uważając za swój obowiązek stawienie się do dyspozycji władz, mimo, że nie podlegał mobilizacji.

Po zajęciu miasta przez Niemców został **aresztowany i zamordowany w lasach piaszniczkich w listopadzie 1939 r.**

Godlewski Leon

bankowiec, publicysta, sekretarz prasowy Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni

Urodził się 3.05.1887 r. w Petersburgu. Ukończył Liceum Aleksandryjskie, przygotowujące przyszłych wyższych urzędników państwowych. Zdał egzaminy na Wydział Prawa Uniwersytetu w Petersburgu i równocześnie rozpoczął pracę w Agencji Telegraficznej oraz w jednym z tamtejszych banków. Bank ten skierował go do pracy do swojej filii – najpierw w Tabriz, następnie w Teheranie.

Po wybuchu wojny pracował w Czerwonym Krzyżu na froncie kaukaskim.

W 1918 r. ożenił się z **Helena** Rudenków, urodzoną także w Rosji.

Wiosną 1920 r. wrócił do Teheranu, a następnie wraz z rodziną przyjechał do Polski.

Do 1925 r. pracował w Banku Handlowym w Warszawie.

W 1930 r. przeniósł się do Gdyni i przejął kierownictwo placówki Polskiej Agencji Telegraficznej w Wolnym Mieście Gdańsk.

Następnie przeszedł do Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni (jako sekretarz generalny) i został redaktorem „Biuletynu Informacyjnego” IP-H.

Pisywał artykuły do prasy codziennej i periodycznej, najczęściej do „Kurieru Warszawskiego”. Należał do Syndykatu Dziennikarzy Polskich, piastując przez dłuższy czas stanowisko prezesa oddziału oraz prezesa Sekcji Morskiej Związku Dziennikarzy i Publicystów Gospodarczych.

W 1934 r. był jednym z członków założycieli Klubu Rotary.

Zasiadał także w zarządzie Towarzystwo Wystaw i Targów w Gdyni.

Miał czworo dzieci. **Jerzy Wacław** urodził się w 1920 r. , w Rosji, **Elżbieta Maria** w 1922 r. i

Leon Julian Józef w 1930 - oboje w Pruszkowie, a **Maria Magdalena** - w 1936 r. w Gdyni.

Rodzina L.i H. Godlewskich mieszkała przy ul. Balladyny 10 m 4 w Orłowie, a

po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie - została wysiedlona do Warszawy.

L. Godlewski przystąpił do Ruchu Oporu - prawdopodobnie Związku Walki Zbrojnej, a potem AK.

Aresztowany 8.04.1943, został **zamęczony w KL Auschwitz 24.08.1943r.**

Grudziński Jan

oficer Marynarki Wojennej RP, dowódca ORP „Orzeł”.

Urodził się 3.12.1907 r. w Kijowie. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zamieszkał we Lwowie, gdzie wstąpił do Korpusu Kadetów. Naukę kontynuował w Oficerskiej Szkole Marynarki Wojennej i 15.08.1928 r. promowany został na podporucznika marynarki. Skończył Kurs Oficerów Broni Podwodnej. Służył początkowo we Flotylli Pińskiej, a w 1931 r. został dowódcą kompanii artylerii nadbrzeżnej na Helu.

Zamieszkał w Gdyni przy ul. Świętojańskiej 108 m 12.

Pełnił funkcję zastępcy dowódcy ORP „Sęp” a następnie ORP „Orzeł”.

Z chwilą wybuchu wojny, jego okręt realizował zadania bojowe – ale w związku z chorobą dowódcy okrętu – zmuszony był wpłynąć do Tallina - gdzie został internowany. Przejął dowództwo okrętu. Wsławił się brawurowym wyprowadzeniem „Orła” z portu i poprowadzeniem go bezpiecznie – mimo braku map i częstych ataków niemieckich – przez

Bałtyk i Morze Północne – do W. Brytanii.

Zatopił niemiecki transportowiec z wojskiem, płynącym na podbój Norwegii.

Zaginął 8.06.1940 r. podczas patrolu wraz z całą załogą i okrętem.

Odnaczony dwukrotnie Krzyżem Wojennym Virtuti Militari (drugi raz pośmiertnie), Krzyżem Walecznych, brytyjskim DSO i innymi odznaczeniami wojskowymi.

Horyd Zygmunt

inżynier, oficer Marynarki Wojennej RP, przedsiębiorca

Urodził się 30.04.1896 r. w Warszawie w rodzinie rzemieślniczej.

Zarabiając korepetycjami na czesne, ukończył tuż przed wybuchem I wojny światowej Szkołę Handlową. Najpierw brał udział w konspiracji niepodległościowej Polskiej Organizacji Wojskowej, potem walczył w Legionach. Ranny, dostał się do niewoli rosyjskiej, z której szybko uciekł i drogą pełną przygód, przez Szwecję, przyjechał do Polski. Uczestniczył w rozbrajaniu Niemców w Warszawie, a następnie w wojnie polsko-bolszewickiej (za męstwo otrzymał Krzyż Wojenny

Virtuti Militari, Krzyż Walecznych i awans do stopnia porucznika). Po jej zakończeniu podjął studia na Politechnice Warszawskiej i w roku 1926 skończył Wydział Inżynierii Wodnej, nadal pozostając w służbie wojskowej (w 1924 r. na własną prośbę, został przeniesiony do Marynarki Wojennej).

Początkowo pracował w Warsztatach Portowych w Modlinie, rok później powołany został na stanowisko kierownika Rejonu Inżynierii Wybrzeża Morskiego i na stałe związał się z Gdynią. Z żoną **Janiną** i córką **Marią Grażyną** (urodzoną w 1927 r. w Warszawie) mieszkał początkowo na Oksywiu, potem przy ul. Władysława IV 23 m 6, Starowiejskiej 58 m 4, Nowogrodzkiej 36, by osiąść we własnym domu przy ul. Technicznej 23.

Służył w Dowództwie Floty, od 1931 r. był Szefem Budownictwa Wybrzeża Morskiego i kierował budową portów wojennych w Gdyni i w Helu.

W 1934 awansował do stopnia komandora ppor.

Od 1937 r., już po przejściu do rezerwy, założył i prowadził własną firmę w zakresie budownictwa wodnego. Brał udział w pracach hydrotechnicznych przy budowie portu w Gdyni. Cieszył się opinią znakomitego specjalisty.

Po wybuchu wojny, zmobilizowany, zorganizował Batalion Marynarzy Kadry Floty i został jego dowódcą. Walczył na Kępie Oksywskiej.

Zginął 12 września, dowodząc przeciwnatarciem na Mosty.

Odnaczony był Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Niepodległości, Medalem za wojnę 1918-21, Medalem X-lecia Odzyskania Niepodległości, a pośmiertnie: Krzyżem Grunwaldu III klasy i Krzyżem Wojennym Virtuti Militari.

Hundsdorff Juliusz

kupiec

Urodził się 29.01.1901 w Nowem. Po skończeniu szkoły średniej, uczył się zawodu kupieckiego w branży metalowej oraz sprzętów gospodarstwa domowego w Chojnicach.

Do Gdyni przyjechał w 1922 r. i w dwa lata później otworzył pierwszy sklep „Żelazo i sprzęty kuchenne” przy ul. Starowiejskiej 30 (Domek Abrahama).

Współtworzył w 1927 Towarzystwo Kupców Samodzielnych, był skarbnikiem pierwszego zarządu, później członkiem zarządu Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu.

W 1932 wybudował kamienicę przy ul. Starowiejskiej 7.

Przeniósł tu swój sklep i mieszkanie – pozostałe lokale służyły innym firmom.

Z zapałem włączył się w życie miasta. Działał w wielu stowarzyszeniach, uprawiał działalność charytatywną, organizując pomoc dla rodzin wielodzietnych i dożywianie dzieci w szkołach, był radnym miejskim. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i złotą odznaką Związku Towarzystw Kupieckich.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, został aresztowany i **zamordowany 11 listopada 1939 r. w lasach piasńnickich.**

Jagodziński Stanisław Stefan

naczelnik wydziału Urzędu Morskiego, działacz społeczny

Urodził się w 1901 r. Borku (powiat Częstochowa). Od 1913 r. był harcerzem.

W 1920 r. służył ochotniczo w Wojsku Polskim jako porucznik rezerwy, biorąc udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Ukończył następnie gimnazjum w Łodzi i w 1928 r. Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego. Od 1929 r. pracował w Urzędzie Morskim w Gdyni jako radca i zastępca naczelnika Wydziału Handlowego. Mieszkał z żoną **Aleksandrą** w budynku tuż przy Urzędzie Morskim, przy ul. Centralnej 18a (przemianowanej na Gabriela Chrzanowskiego). Był także: sekretarzem Rady Portu, zastępcą przewodniczącego Komisji Kwalifikacyjnej dla robotników portowych oraz członkiem zarządu wielu towarzystw, m.in. Związku Oficerów Rezerwy, Towarzystwa Powstańców i Wojaków, Ligi Morskiej i Kolonialnej, koła portowego Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwigazowej, wiceprezesem Związku Obrony Kresów Zachodnich (przemianowanego potem w Związek Zachodni), Towarzystwa Polsko-Estońskiego. Zasiadał w komisji socjalnej oraz polityki handlowej Izby Przemysłowo-Handlowej.

Był także członkiem-założycielem Teatru Wybrzeża Morskiego.

W 1930 r. był członkiem społecznego komitetu obchodów 10-lecia odparcia najazdu Rosji Sowieckiej; w 1934 - Komitetu Obywatelskiego Przyjęcia Polaków z Zagranicy.

Należał do Komitetu Wydawniczego Instytutu Wydawniczego w Państwowej Szkole Morskiej. Odznaczony Medalem za Waleczność.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie został **zamordowany 11 listopada 1939 r. w lasach piasńnickich.**

Jeż Piotr

Pedagog

Urodził się 9.10.1900 r. w Słupi, pow. Kępno, województwo poznańskie, jako syn Karola i Petroneli z d. Fluder. Ukończył gimnazjum w Ostrowie Wielkopolskim (jako uczeń należał do Towarzystwa Tomasza Zana). Po maturze studiował na Uniwersytecie Poznańskim gdzie zdobył dyplom nauczyciela szkół średnich z fizyki jako przedmiotu głównego oraz matematyki i chemii jako przedmiotów pobocznych.

Pierwszą posadę nauczycielską objął 1.09.1922 Państwowym Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu.

Trzy lata później został przeniesiony do Państwowego Gimnazjum Humanistycznego w Bydgoszczy. Po roku uzyskał płatny urlop celem pełnienia obowiązków nauczycielskich w Gimnazjum Polskim w Gdańsku. Poza pracą w szkole dużo czasu i wysiłków poświęcał sprawie utrwalenia polskości Gdańska, za co – w uznaniu zasług – wybrany został na okres 1934-1936 prezesem naczelnej organizacji polskiej w Gdańsku: Związku Polaków. Mimo licznych obowiązków, kierował akcją zjednoczenia Polonii gdańskiej, polską akcją wyborczą do samorządów i Sejmu Gdańskiego w latach 1934-1935, był redaktorem naczelnym „Straży Gdańskiej”, organu Związku Polaków; liczne artykuły publikował w „Gazecie Morskiej”, „Froncie Zachodnim”. W 1936 wrócił do czynnej służby w Gimnazjum Polskim w Gdańsku, skąd jednakże w 1938 został powołany do Państwowego Gimnazjum im. Joachima Lelewela w Warszawie, aby w krótkim czasie objąć stanowisko ministerialnego wizytatora szkół w Zarządzie Centralnym Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie. Odznaczony był Złotym Krzyżem Zasługi.

Mieszkał wraz z żoną **Kazimierą** w Gdyni przy ul. Tetmajera. Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, Gestapo szukało obojga małżonków.

Piotr Jeż w tym czasie służył – jako kapitan – w Wojsku Polskim – walcząc w obronie kraju.

Trafił do niewoli sowieckiej. Został **zamordowany w lesie katyńskim w okresie kwiecień-maj 1940.**

Józewicz Zdzisław

adwokat, działacz społeczny

Urodził się 22.01.1902 r. w Inowrocławiu. Dzieciństwo i młodość spędził w Kruszwicy, tam też ukończył gimnazjum i zdał maturę. Po studiach prawniczych na Uniwersytecie Poznańskim pracował w kancelarii w Gnieźnie. Do Gdyni przeniósł się z żoną **Marią Anastacją** (urodzoną we Francji) pod koniec 1930 r.

W „Przeglądzie Gdyńskim” umieścił ogłoszenie: „Przeniosłem moją kancelarię z Gniezna do Gdyni, ul. 10 Lutego”, a krótko potem drugie, o połączeniu kancelarii z notariuszem i adwokatem Stanisławem Janickim. Praktykował także jako adwokat w Wolnym Mieście Gdańsku. Był zapalonym żeglarzem, jednym z założycieli Yacht Klubu Polski. Pasjonował się także wędkarstwem, narciarstwem, a będąc człowiekiem wszechstronnie utalentowanym, malował także obrazy i pisał wiersze.

Po zajęciu Pomorza przez Niemców został aresztowany wraz z grupą adwokatów w Gdańsku – i **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piaszczystych.**

Kamiński Alojzy

rzemieślnik

Urodził się 23.08.1898 w Mrocznie pow. Lubawa. W latach 20. przeprowadził się do Grudziądza, gdzie razem z bratem prowadził zakład fryzjerski.

Podczas letnich urlopów spędzanych nad morzem, spodobała mu się prężnie rozwijająca się Gdynia, gdzie od 1934 wynajął przy ul. Świętojańskiej 46 lokal na parterze, w którym prowadził, od 7.06.1934 r. -zakład fryzjerski oraz (razem z współnikiem) - sklep kosmetyczny. Wkrótce zakład usamodzielniał się. Mistrz w zawodzie, zdobywca pucharów i nagród w konkursach fryzjerskich, wychowawca wielu czeladników. Ciesząc się szacunkiem i zaufaniem – został wybrany Starszym Cechu Fryzjerów w Gdyni.

Po wybuchu wojny i zajęciu Gdyni przez Niemców – dwukrotnie aresztowany.

Zamordowany 11.11.1939 w lasach piasnickich

Karwowski Czesław

urzędnik państwowy

Urodził się 8.01.1898 w Wilnie, ojciec był rzemieślnikiem. Uczestniczył w Powstaniu Wielkopolskim i wojnie polsko-bolszewickiej. Kawaler Krzyża Walecznych i Orderu Niepodległości. Został zatrudniony w Komisariacie Rządu, najpierw jako kierownik, potem naczelnik Wydziału Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego. Uczestniczył w obronie Gdyni. Aresztowany przez władze okupacyjne – został **zamordowany w lasach piasnickich w listopadzie 1939 r.**

Kasztelan Antoni

oficer Marynarki Wojennej RP

Urodził się 27.04.1896 r. we wsi Gryżyna w pow. kościańskim. Jego rodzice, Paweł i Agnieszka z d. Dudziak, byli średniozamożnymi rolnikami. Szkołę powszechną ukończył w Gryżynie a w 1915r. gimnazjum w Kościanie. Uczęszczał też do szkół średnich w Poznaniu i Międzyrzeczu, gdzie narażał się władzom szkolnym swoją patriotyczną postawą, przynależnością do harcerstwa i kół sportowych oraz kolportowaniem polskich książek.

Na początku 1916 r. został zmobilizowany do 5 Dolnośląskiego Pułku Artylerii Ciężkiej w Głogowie. W walkach pod Verdun został ciężko ranny.

W 1918 został zdemobilizowany w stopniu podoficera.

Od 4.01.1919 brał udział w Powstaniu Wielkopolskim. Za waleczność został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Po Powstaniu pełnił służbę w 6 Pułku Strzelców Wielkopolskich, a następnie skierowany został do Wielkopolskiej Szkoły Podchorążych Piechoty w Poznaniu, którą ukończył w stopniu podporucznika w dniu 4.07.1920 r.

Wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej i został ranny w bitwie pod Mławą.

Przez następne 10 lat był oficerem 40 Pułku Piechoty w Kołomyi (w 1921 został porucznikiem). W 1922 r. zawarł związek małżeński z nauczycielką **Marią Olgą Żyldo**. Przez rok służył w Szkole Podchorążych Piechoty w Gródku Jagiellońskim. W listopadzie 1931 został przeniesiony do Batalionu Morskiego w Wejherowie, zajmował stanowiska adiutanta batalionu i dowódcy kompanii. W połowie 1934 r. został referentem Samodzielnego Referatu Informacyjnego Dowództwa Floty w Gdyni. Jego zasadniczym zadaniem była ochrona kontrwywiadowcza jednostek Floty. Od 1935 r. był kierownikiem Referatu a w roku następnym otrzymał awans na kapitana. Wyróżnił się likwidacją kilku niemieckich grup szpiegowskich działających na Wybrzeżu. Mieszkał z żoną przy ul. Śląskiej, a następnie przy ul. Piotra Wysockiego. Mieli troje dzieci: **Stanisława Antoniego** (ur. w 1923 r.), **Zygmunta Tadeusza** (ur. w 1926 r. – w Kołomyi) oraz **Marię Teresę** (ur. w 1934 r. w Wejherowie). W czasie obrony Wybrzeża w 1939 r. został ranny. Uczestniczył w rokowaniach kapitulacyjnych Dowództwa Obrony Wybrzeża z Niemcami (1.10.1939 r.). Wzięty do niewoli przebywał w oflagu XB w Nienburgu, skąd w końcu 1939 r. przewieziono go do Gestapo w Gdańsku, na przesłuchanie. Wkrótce trafił do oflagu w Itzehoe, a od połowy maja 1940 r. – w gdańskiej filii stalagu XXA na Biskupiej Górze. W lipcu 1940 r. formalnie zwolniono go z niewoli, ale tylko po to, by oddać go do dyspozycji Gestapo. Przez dwa miesiące poddawany był okrutnemu śledztwu w gdańskim więzieniu przy Schiesstange. Zarzucano mu działanie na szkodę państwa niemieckiego. 14.10.1940 r. został pozbawiony stopnia wojskowego oraz praw jeńca wojennego. W lutym następnego roku osadzony został jako więzień polityczny w KL Stutthof. Włączył się tam do działalności konspiracyjnej - m. in. zmontował i obsługiwał krótkofalowy aparat radiowy, przechowywany w składnicy, w której był zatrudniony. W połowie grudnia 1941 r. przeniesiono go ponownie do więzienia w Gdańsku. Sąd specjalny w Gdańsku skazał go 13.01.1942 r. na czterokrotną karę śmierci popełniając zbrodnię mordu sądowego. W czerwcu 1942 r. przewieziony został do więzienia w Królewcu, gdzie **14.12.1942 r. wykonano wyrok śmierci przez ścięcie gilotyną.**

Kitowski Józef

urzędnik prywatny, współzałożyciel gdyńskiego Bractwa Kurkowego, radny Rady Miejskiej.

Urodził się 3.08.1895 r. w Górnych Malikach pod Kościerzyną. Jego rodzice byli rolnikami. Miał lat dwanaście, gdy zbuntował się przeciwko germanizacji – wspierany przez ojca – rozpoczął strajk szkolny, który trwał pięć tygodni i załamał się dopiero po aresztowaniu ojca i syna. Jako szesnastolatek wyjechał do Homborn w Nadrenii i pracował w kopalni.

Górnikiem był krótko, zauważono bowiem jego zdolności i przeniesiono do liczenia urobku; uczył się w domu, zdał jako ekstern egzamin z handlu i księgowości.

W 1915 r. został wcielony do wojska i wysłany na front francuski. Ranny, po długim leczeniu wrócił do Homborn. W styczniu 1919 r. przybył z rodziną do Grudziądza i otworzył jadłodajnię z noclegownią dla Polaków wracających z Niemiec. Równocześnie włączył się w życie miasta, należał do Bractwa Kurkowego i straży pożarnej, sprawował funkcję radnego miejskiego, zaprzyjaźnił ze znanym dziennikarzem W. Kulerskim. Gdy jadłodajnia

zbankrutowała, pracował jako kierownik ubezpieczalni społecznej, a po zdaniu w Warszawie eksternistycznych egzaminów na biegłego księgowego – w Izbie Przemysłowo-Handlowej.

W 1927 zaistniała potrzeba powołania w Gdyni przedstawicielstwa Izby i został do niej delegowany. Zamieszkał z rodziną najpierw przy Świętojańskiej w nieistniejącym dziś budynku, potem przy Śląskiej 36, a w 1932 r. wprowadził się do własnego domu przy ul. Działowskiego 4. Pracował jako zaprzysiężony rewizor ksiąg handlowych, zaprzysiężony rzeczoznawca sądowy w Gdyni. Był w latach 1927-1939 bardzo popularną i znaną osobistością w Gdyni, brał udział lub współorganizował wszystkie uroczystości miejskie. Współzakładał Stowarzyszenie Kupców dla Gdyni, Wejherowa, Pucka, Kartuz, Kościerzyny, straż pożarną, której był honorowym naczelnikiem, Komunalną Kasę Oszczędności, Bractwo Kurkowe, był też w zarządzie Polskiego Związku Zachodniego.

Ostatnią uroczystością, w której organizowaniu uczestniczył, był Kongres Eucharystyczny w 1939 r.

Mieszkał przy ul. Chyłońskiej 65 z żoną **Rozalią** i dziećmi **Ryszardem** (urodzony w 1930 r.) oraz **Ireną** (urodzoną w 1935 r.).

Gdy wybuchła wojna, wziął w niej udział jako strażak, gasił pożary. 29 września został aresztowany, ale uciekł z dużej grupy mężczyzn przetrzymywanych w kościele Serca Jezus. Ponownie aresztowano go 28 października, ale został zwolniony, dostał nawet zezwolenie na wykonywanie zawodu. 15 listopada został aresztowany po raz trzeci, a następnie **rozstrzelany w lasach piaśnickich**.

Konwiński Jan

prawnik, naczelnik Sądu Grodzkiego w Gdyni

Urodził się 3.06.1902r. w Olsztynku (ówczesne Prusy Wschodnie), ojciec Franciszek był kupcem w Wejherowie. W 1921 zdał maturę w Państwowym Gimnazjum Klasycznym w Wejherowie i podjął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego, które ukończył w 1926. Pracował jako aplikant sądowy w Wejherowie, a po zdaniu egzaminu sędziowskiego w maju 1929 r. został asesorem sądowym w okręgu Sądu Apelacyjnego w Toruniu, z miejscem pracy w Sądzie Grodzkim w Gdyni.

W listopadzie 1929 r., po reorganizacji sądownictwa, wyznaczony został członkiem Wydziału Zamiejscowego Sądu Okręgowego w Starogardzie z siedzibą w Gdyni. W latach 1936 - 1939 był naczelnikiem Sądu Grodzkiego w Gdyni.

Od początku włączył się w działalność Gdynińskiego Towarzystwa Muzycznego, w 1931 r. został wiceprezesem tego towarzystwa, a przez pozostałe lata członkiem zarządu.

Należał do składu redakcji kwartalnika „Gryf”, do zarządu stowarzyszenia Patronat Pomorskiej Szkoły Sztuk Plastycznych.

W 1937 r. został członkiem Kaszubskiego Komitetu Budowy Koszar w Gdyni.

Gdy wybuchła wojna stanął na czele, zorganizowanej w budynku sądu, służby obrony przeciwlotniczej. Po kapitulacji miasta został aresztowany, wywieziony do więzienia Schisstange w Gdańsku, a **11 listopada 1939 r. zamordowany w lasach piaśnickich**.

Kopeć Karol

nauczyciel, pierwszy gdyński inspektor szkolny

Urodził się 5.08.1889 r. w Łazach, powiat bocheński, ojciec był nauczycielem. Seminarium Nauczycielskie ukończył w 1911 w Tarnowie i rozpoczął pracę w czteroklasowej szkole w Gdowie. Po wybuchu I wojny światowej został w 1914 powołany do wojska w armii austriackiej, do pracy nauczycielskiej powrócił w 1918. Kuratorium Poznańskie skierowało go do Szkoły Wydziałowej w Inowrocławiu, stamtąd przeszedł jako metodyk do Szkoły Ćwiczeń. Po zdaniu egzaminu konkursowego, został przyjęty na trzyletnie studia uniwersyteckie we Lwowie, które ukończył w 1926. Został nauczycielem geografii w Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Inowrocławiu, a od sierpnia 1933 – dyrektorem. W styczniu 1934 został inspektorem szkolnym obwód szkolny wejherowski w Wejherowie. 1.04.1938 utworzony został oddzielny w Gdyni Inspektorat Szkolny Gdyński, obejmujący miasto portowe Gdynię – został pierwszym inspektorem szkolnym w Gdyni. W opinii przełożonych, przeprowadzane przez niego inspekcje w szkołach oraz opinie wystawiane nauczycielom, nacechowane były rzetelnością, poczuciem odpowiedzialności i sprawiedliwości. Z jego inicjatywy organizowano w Gdyni wielkie imprezy sportowe i śpiewacze na miejskim boisku sportowym przy ul. Ejsmonda. Był aktywnym członkiem Miejskiego Zarządu Koła Przyjaciół Harcerstwa i Związku Nauczycielstwa Polskiego, Polskiego Związku Zachodniego oraz Zarządu Obwodu Morskiego Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Za wzorową pracę odznaczono go złotym Krzyżem Zasługi. Mieszkał z żoną Ludwiką Marianną przy ul. Zakopiańskiej 12 m 7, a następnie pod numerem 14 m 1.

Aresztowany został we wrześniu 1939 r. przez Gestapo razem z nauczycielami Gdyni i Wejherowa – **zamordowany w lasach piaszczystych w listopadzie 1939 r.**

Syn Karola - **Jan Kopeć** (uczeń ostatniej klasy Prywatnego Męskiego Gimnazjum i Liceum OO Jezuitów), został przez konspiracyjną Komisję Oświecenia Publicznego zaangażowany do prowadzenia tajnego nauczania na terenie Krakowa.

Aresztowany 27.05.1941r. i osadzony w więzieniu, po długich przesłuchaniach i torturach **zesłany do KL Auschwitz, gdzie zginął 18.03.1942 r.**

Inspektor Szkolny
p. Karol Kopeć

Kosko Stanisław

oficer Polskiej Marynarki Handlowej, dyrektor Państwowej Szkoły Morskiej w Gdyni.

Urodził się 13.11.1898 w Wojciechowicach pod Ostrołką. Ojciec był felczerem.

Do gimnazjum chodził w Pułtusku. W 1915, gdy linia frontu zbliżała się do miasta i gimnazjum zostało ewakuowane w głąb Rosji, naukę kontynuował w Czernihowie na Ukrainie, a dokończył w Kijowie - zdając egzamin dojrzałości we wrześniu 1919 i rozpoczynając naukę w kijowskim Instytucie Politechnicznym. Przerwał ją w roku następnym wstępując do POW i biorąc udział w wojnie polsko-bolszewickiej (otrzymał medal „Polska swemu obrońcy”).

Po zakończonej wojnie wstąpił do Szkoły Morskiej w Tczewie. Po jej ukończeniu w 1923 r.

został wychowawcą i oficerem na żaglowcu szkolnym „Lwów”, uczestnicząc w rejsie do Brazylii. Jego opiekuńczy stosunek do słuchaczy sprawił, że na chrzcie równikowym załoga nadała mu przydomek „Ojciec”. W latach 1927-1929, razem z narzeczoną **Jadwigą Titz**, studiował w Szkole Nauk Politycznych w Warszawie, będąc równocześnie radcą Wydziału Żeglugowego Departamentu dla Spraw Morskich. Na prośbę komendanta „Dar Pomorza” - Konstantego Maciejewicza zgodził się objąć funkcję IV oficera w rejsie żaglowcem dookoła świata. W październiku 1935 ożenił się z dr Jadwigą Titz, a kilka miesięcy później opublikował reportaż z podróży „Przez trzy oceany”, za który otrzymał Srebrny Wawrzyn Akademicki Polskiej Akademii Literatury. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdziło książkę do bibliotek uczniowskich w szkołach średnich ogólnokształcących.

W 1935 r. otrzymał dyplom kapitana żeglugi wielkiej, a od 1.07.1937 był dyrektorem Państwowej Szkoły Morskiej w Gdyni. Był ponadto członkiem założycielem Związku Oficerów Marynarki Handlowej, członkiem Ligi Morskiej i Kolonialnej, Stowarzyszenia Polskich Dziennikarzy i Publicystów Gospodarczych, członkiem-założycielem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Gdyni (w 1937), współpracownikiem „Małej encyklopedii wojskowej”, członkiem redakcji miesięcznika „Morze”, autorem wielu artykułów na tematy floty polskiej.

Na krótko przed wybuchem wojny, 25 sierpnia, powołany został do czynnej służby wojskowej. Jako porucznik rezerwy Marynarki Wojennej, objął dowództwo na przybrzeżnym statku pasażerskim „Gdynia”, włączonym do Morskiej Obrony Wybrzeża. Jeszcze jako dyrektor Szkoły Morskiej wydał decyzję, która uchroniła od zniszczenia bądź przejęcia przez Niemców „Dar Pomorza” (w razie wojny pozostawić żaglowiec w Szwecji).

31 sierpnia 1939 r., ze względu na zajmowane przez niego stanowisko w PSM oraz niezwykle wysokie kwalifikacje ważne dla państwa, St. Kosko został zwolniony z obowiązku mobilizacyjnego. Odmówił on jednak opuszczenia okrętu. 2 września ORP „Gdynia” został zbombardowany a jego kapitan - śmiertelnie ranny. **St. Kosko zmarł 8.09.1939.**

Odnaczony był m.in. Krzyżem Niepodległości, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Niepodległości, francuskim L'Ordre de l'Etoile Noire du Benin.

Kozłowski Adam

prawnik

Urodził się 23.12.1898r. w Bochni. Ukończył Gimnazjum św. Jacka w Krakowie i w 1921r. Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1917-1918 służył w wojsku austriackim a w latach 1918-1920 – w Wojsku Polskim w stopniu porucznika.

Egzamin sędziowski złożył w maju 1924, a od września 1924 do 1935 r. był prokuratorem w Sądzie Okręgowym w Ostrowie Wielkopolskim, Krakowie a następnie w Kielcach.

Od 1935 mieszkał i pracował jako Prokurator Sądu Okręgowego w Gdyni.

Był prezesem gdyńskiego oddziału PCK, członkiem Kaszubskiego Komitetu Budowy Koszar w Gdyni, członkiem-założycielem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Gdyni.

Oznaczony Medalem za Waleczność, Medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości.

14 września 1939 r. został zatrzymany jako zakładnik. Po zwolnieniu – ponownie zatrzymany – i rozstrzelany w lasach piaszniczkich w listopadzie 1939 r.

Kryczyński Leon Najman Mirza

prawnik, historyk, Tatar polski.

Urodził się 25.09.1887r. w Wilnie (protoplastą Kryczyńskich był Najman, spokrewniony z dynastią Złotej Ordy, który przybył na Litwę w początkach XV wieku i był jednym z uczestników bitwy grunwaldzkiej. Nazwisko Kryczyński pochodzi od wsi Kryczyn w powiecie orszańskim, nadanej synowi Najmana w 1440).

Studia prawnicze ukończył w Petersburgu w 1911. W czasie rewolucji październikowej został prezesem Klubu Muzułmańskiego Petrogradu, a w okresie istnienia tzw. Republiki Azerbejdżańskiej piastował szereg odpowiedzialnych stanowisk w jej rządzie. Do Polski przybył w 1920 i zgodnie ze swoją pasją rozwinął ożywioną działalność naukową i społeczną w młodym ruchu muzulmańskim Polski, równocześnie pracując w sądownictwie. Muzułmanie polscy zawdzięczali mu powstanie kilku własnych instytucji w Wilnie, w 1931 został kustoszem założonego przez siebie archiwum, gromadzącego materiały źródłowe z dziejów tatarszczyzny. Z jego inicjatywy powstało w 1929 Muzeum Tatarskie (zgromadził unikatowe w skali światowej tatarskie zabytki piśmiennicze: teksty w języku polskim bądź białoruskim zapisane alfabetem arabskim szafranem na pergaminie), był redaktorem naczelnym „Rocznika Tatarskiego”, prowadząc także ożywioną działalność publicystyczną.

Jeżdżąc często po całej Europie zachodniej, propagował wiedzę o Polsce i polskiej literaturze, za co został uhonorowany w 1936 r. Srebrnym Wawrzynem Akademickim przez Polską Akademię Literatury. W 1932 został mianowany wiceprezesem Sądu Okręgowego w Zamościu a w 1935 r. - na wiceprezesa Sądu Okręgowego w Gdyni.

Zamieszkał przy ul. Świętojańskiej 44 (mieszkanie było siedzibą redakcji „Rocznika Tatarskiego” oraz Rady Centralnej Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów, której prezesem został w 1938). Zasłużył się Gdyni, współuczestnicząc w najistotniejszych przedsięwzięciach kulturalnych i społecznych; w 1936 Komisariat Rządu powierzył mu zaszczytną rolę przewodniczącego Komitetu Obywatelskiego obchodu 10-lecia urzędowania prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, prof. Ignacego Mościckiego.

W 1939 r. został przewodniczącym Koła Sądowego Ligi Morskiej i Kolonialnej.

Sam muzulmanin, ożenił się z katoliczką **Haliną Kazimierą Sierakowską**.

Córki **Teresy Zofii** nie zobaczył nigdy, bo urodziła się 12.12.1939 r.

Aresztowany przez Niemców 27 września, rozstrzelany został w lasach piaszczystych.

Kukowski Witold Józef Adam Działosza

ekonomista, bankier, właściciel majątku Kolibki

Urodził się 16.08.1882r. w Chełmie, ojciec był miejscowym fabrykantem i kupcem.

Po skończeniu gimnazjum w Bydgoszczy studiował prawo i ekonomię polityczną w Monachium oraz Berlinie, a praktykował w niemieckich bankach.

W 1913 uruchomił w Bydgoszczy Bank Dyskontowy SA (jedyne bank akcyjny poza Poznaniem), będąc jego większościowym udziałowcem. Bank ten wstawił się wykupem wielu przedsiębiorstw z rąk niemieckich, w ich miejsce zakładając firmy polskie. Za najbardziej spektakularny uważany był wykup drukarni w Kościerzynie i stworzenie tam wydawnictwa pisma „Pomorzanin” oraz czasopisma „Gryf”.

W grudniu 1918 został wybrany delegatem na Polski Sejm Dzielnicowy w Poznaniu (z ramienia Wejherowskiej Tymczasowej Rady Ludowej, której był prezesem).

W lipcu 1919 kupił od W. von Schütze dobra rycerskie Kolibki, co powiększyło obszar Pomorza, przyznanego Polsce - o wielki majątek ziemski.

Szybko doprowadził Kolibki do rozkwitu. Północną część majątku rozparcelował i przeznaczył na letnisko i kąpielisko morskie w Orłowie. W 1922 został jednym z ośmiu udziałowców firmy Stocznia w Gdyni – Towarzystwo w Ograniczoną Poręką.

W 1928 r. bezpłatnie odstąpił działkę potrzebną pod budowę stacji kolejowej Orłowo Morskie, a rok później – kolejną darowizną – oddał parcelę pod budowę orłowskiej poczty. Był nie tylko dobrym gospodarzem, niezwykle zaangażowanym w życie społeczności kolibkowo-orłowskiej obywatelem, ale także (od 1921r.) konsulem honorowym Republiki Estonii w Wolnym Mieście Gdańsku.

W 1932 odznaczony został Krzyżem Komandorskim „Orderu Orła”.

Wpisany na czarną listę wrogów Niemiec i Rzeszy – został aresztowany po zajęciu Gdyni, osadzony w więzieniu w Wejherowie, stamtąd przewieziony do lasów piaszniczych i zamordowany w listopadzie 1939 r.

Żona, córki i szwagierki przeszły obozową gehennę w KL Ravensbrück, a syn - w KL Dachau.

Leśniczak Marceł

inżynier, pracownik stoczni

Urodził się 19.12.1901r. w Rakoniewicach pod Poznaniem. Do gimnazjum uczęszczał w Wolsztynie i jako uczeń wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim. Studia rozpoczął w 1924 na wydziale budowy maszyn okrętowych Politechniki Gdańskiej, jednocześnie angażując się w prace społeczne wśród Polonii Gdańskiej. Pracę zawodową rozpoczął w Warsztatach Portowych Marynarki Wojennej w Gdyni. Należał do Stowarzyszenia Techników Okrętowych Polskich (powstało w 1936 r.) i był w nim skarbnikiem. Prowadził również sprawy finansowe wydawanego przez stowarzyszenie czasopisma „Morskie Wiadomości Techniczne”.

Był także członkiem Polskiego Związku Zachodniego.

Pod koniec września 1939r. został aresztowany przez Gestapo i uwięziony jako zakładnik w Obozie Emigracyjnym na Grabówku, a następnie w więzieniu w Gdańsku.

10 listopada 1939 r. został wywieziony wraz z innymi więźniami do Wejherowa, a następnie **zamordowany 15.11.1939 r. w lasach piasnickich..**

Linke Franciszek

organizator i dyrektor Komunalnej Kasy Oszczędności w Gdyni, działacz społeczny

Urodził się 21.12.1903r. w Nowem, pow. Świecie. Tam ukończył gimnazjum.

Od 1921r. pracował w bankowości, początkowo w Wejherowie, a w 1922 osiadł na stałe w Gdyni, gdzie został kierownikiem filii Banku Kaszubskiego. Był skarbnikiem Komitetu Budowy Kościoła NMP Królowej Polski. Dwa lata później prowadził gdyńską ekspozyturę lwowskiego Ziemskiego Banku Kredytowego SA .

W 1926 Rada Miejska Gdyni powierzyła mu zadanie organizację Miejskiej Kasy Oszczędności oraz Głównej Kasy Miejskiej, któremu poświęcił swoje kompetencje i ogromny zapał.

Po dziesięciu latach Komunalna Kasa Oszczędności miała własną siedzibę w kamienicy u zbiegu ulic Świętojańskiej i Skweru Kościuszki, a o jej dyrektorze pisano, że „nie ma dziedziny gospodarstwa gdyńskiego, w której by nie odegrał ważkiej roli”.

Razem z innymi obywatelami Gdyni założył Towarzystwo Kupców Samodzielnych (był kolejno prezesem, wiceprezesem i skarbnikiem Korporacji Kupieckiej).

Był także prezesem Towarzystwa Wystaw i Targów, a od 1932 członkiem komisji rewizyjnej Ligi Morskiej i Kolonialnej oraz Yacht Klubu Polski. W 1934 otrzymał Srebrny Krzyż Zasługi. W 1935 reprezentował Komunalną Kasę Oszczędności na III Międzynarodowym Kongresie Oszczędnościowym (działał aktywnie w Komitecie Propagandy Oszczędności).

Był organizatorem i prezesem Stałego Targowiska Gdyńskiego, prezesem Głównej Kasy Miejskiej, prezesem honorowym Towarzystwa Rzemieślników Katolickich. Należał do PCK, aktywnie udzielał się w Gdyńskim Związku Propagandy Turystycznej oraz w Komitecie Pomocy Zimowej.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie został aresztowany a następnie **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piasnickich.**

Łączewny Tomasz

nauczyciel

Urodził się 9.12.1914 r. we Wronowie w pow. krotoszyńskim, ojciec był robotnikiem. Ukończył w 1934 r. Seminarium Nauczycielskie w Krotoszynie, otrzymując dyplom nauczyciela szkół powszechnych. Następnie odbył służbę wojskową i otrzymawszy w 1937 pracę w Szkole Powszechnej nr 6, zamieszkał w Gdyni, w Kolonii Obłuże 129 b.

Był opiekunem gromady zuchów.

W sierpniu 1939 r. zmobilizowany został do ośrodka zapasowego 55 w Kielcach.

Podczas walk jego oddział dotarł aż pod Kowel. 19 września, w okolicach Ostroga, dostał się do niewoli sowieckiej.

Przez obóz przejściowy w Szepetówce trafił do obozu jenieckiego w Kozielsku.

Wiosną 1940 r. został **zamordowany przez NKWD w lesie katyńskim**.

Łęgowski Stanisław Walery

inżynier, dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni, działacz społeczny

Urodził się 26.02.1887 w Arnsbergu w Westfalii, ojciec był historykiem i etnografem. Ukończył cztery semestry wydziału budowy okrętów i maszyn okrętowych na Politechnice Gdańskiej i po egzaminie półdyplomowym podjął pracę w jednej z największych europejskich stoczní Blohm&Voss w Hamburgu, równocześnie kontynuując naukę na Politechnice Berlińskiej, którą ukończył w 1912 r.

Podjął pracę w Warszawskim Towarzystwie Handlu i Żeglugi na Wiśle.

Po wybuchu wojny, jako poddany cesarza Niemiec, przebywający na terenie Królestwa Polskiego, został internowany i wywieziony na Syberię.

Wrócił do Polski jako repatriant w 1918, a dwa lata później jako ochotnik wstąpił do Wojska Polskiego, kończąc służbę w stopniu podporucznika rezerwy.

Skierowany do pracy w Ministerstwie Spraw Wojskowych - Departamencie dla Spraw Morskich, był (od 1921 r.) szefem Sekcji Ekonomicznej tego departamentu. Po przekazaniu spraw marynarki handlowej do Ministerstwa Przemysłu i Handlu - został w 1922 r. naczelnikiem Wydziału Portów w Departamencie Morskim tego ministerstwa.

W 1932 r., jako wybitny znawca zagadnień morskich, został dyrektorem Urzędu Morskiego w Gdyni. Do jego obowiązków należało m. in. nadzorowanie budowy portu w Gdyni, Władysławowie, Jastarni, Helu, przebudowa portu w Pucku, zabezpieczanie brzegu morskiego od Karwieńskich Błot po Hel, przebudowa oznakowania nawigacyjnego, czuwanie nad bezpieczeństwem żeglugi.

Aktywnie włączał się także w życie miasta. Był działaczem Ligi Żeglugi Polskiej/Ligi Morskiej i Kolonialnej, współorganizatorem Towarzystwa Polsko-Estońskiego, członkiem Yacht Klubu Polski, prezesem oddziału gdyńskiego Związku Opieki nad Rodakami na Obczyźnie. Od 1933 r. także członkiem Rady Miejskiej, członkiem zarządu Morskiego Instytutu Rybackiego. Po wybuchu wojny, współpracował z Dowództwem Lądowej Obrony Wybrzeża. Zachował pełny godności spokój podczas zajmowania Urzędu Morskiego przez wojska niemieckie.

Wkrótce stał się jednym z zakładników. Po zwolnieniu został aresztowany, **11 listopada 1939 wywieziony w lasy piaśnickie zamordowany**.

Odnznaczony był Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i francuską Legią Honorową.

Maciejewski Czesław

lekarz

Urodził się 27.04.1894 r. w Mogilnie.

Skończył studia medyczne w Poznaniu. Do Gdyni przyjechał w 1930, natomiast zameldował się na stałe 15.01.1932. Mieszkał najpierw przy ul. Starowiejskiej 9/7, a od 1936 przy ul. Świętojańskiej 32/2, gdzie prowadził również gabinet lekarski.

Był ordynatorem oddziału chirurgicznego Szpitala Sióstr Miłosierdzia.

Działał w zarządzie koła PCK i był upoważniony do niesienia pomocy medycznej w szkołach, należał do Związku Oficerów Rezerwy oraz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami.

W 1934 r. został członkiem-założycielem Klubu Rotary w Gdyni, a w 1937 r. – Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Był prezesem Towarzystwa Polsko-Estońskiego. Jako kapitan rezerwy został zmobilizowanym w 1939 r. i o jego dalszych losach niewiele wiadomo. Prawdopodobnie został zesłany na Syberię, gdyż znalazł się w Armii gen. Wł. Andersa.

Był naczelnym chirurgiem 2. Szpitala Wojennego (polskiego) w Anconie..

Zmarł lub zginął w czasie trwania wojny.

Majewski Stanisław

naczelnik Wydziału Opieki Społecznej Komisarjatu Rządu.

Urodził się 17.03.1899 r. w Radomiu. Gdy wybuchła I wojna światowa wstąpił do Związku Młodzieży Niepodległościowej, a w 1915 r. do Legionów Polskich – Pierwszej Brygady J. Piłsudskiego. Został żołnierzem VII Kompanii, dowodzonej przez płk. Lisa-Kulę.

Brał udział w walkach, organizował i zakładał oddziały POW w różnych miejscowościach ziemi radomskiej. Mianowany komendantem obwodu VII POW.

W czerwcu 1918 zdał egzamin do Gimnazjum im. St. Staszica w Lublinie.

W październiku 1918 r. uczestniczył w rozbrajaniu wojsk austriackich, a w styczniu-marcu 1919 r. uczestniczył w Powstaniu Śląskim.

W maju 1919 r. został oficerem Wojska Polskiego. Od sierpnia 1919 do października 1920 uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1922 r. wrócił do domu rodzinnego.

Po śmierci ojca pracował jako kasjer w Związku Stowarzyszeń Spożyców „Społem”, potem prowadził własny warsztat rzemieślniczy.

W 1929 zdał w Centralnej Szkole Strzeleckiej egzamin na kapitana i wyjechał z rodziną do Gdyni. Pracował najpierw w Pomorskim Związku Propagandy Turystycznej, następnie w Komisariacie Rządu – początkowo w Referacie Statystycznym a następnie w Wydziale Opieki Społecznej, którego został wkrótce kierownikiem.

Współtworzył Związek Rezerwistów (w 1934 został prezesem), a także gdyński oddział Związku Legionistów Polskich. W tym samym roku opublikował książkę „Szlakiem zwycięstwa”, dedykowaną „Związkowi Legionistów Polskich oddział w Gdyni z okazji otwarcia legionowego gniazda”.

W 1938 r. zdał egzamin maturalny w Państwowym Gimnazjum króla Jana Sobieskiego w Wejherowie. 1.07.1939 r. został zaprzysiężony i otrzymał nominację na urzędnika dożywotniego. W sierpniu 1939 r. powołany został do wojska. Walczył w obronie Gdyni.

Udało mu się przedostać do Radomia, gdzie tworzył podwaliny ruchu oporu (pseud. „Wilk”, „Wilczyński”).

W marcu 1940 r. został aresztowany przez Gestapo, a **6.05.1940 r. rozstrzelany na Firleju koło Radomia.**

St. Majewski był odznaczony Krzyżem Wojennym Virtuti Militari V kl., Krzyżem Walecznych (dwukrotnie), Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Krzyżem za Waleczność w Obronie Śląska, Medalem za Wojnę 1918-1921.

Migocki Marceli

nauczyciel.

Urodził się 16.01.1902r. w Barszczewicach koło Lwowa.

Odbył wyższe studia pedagogiczne, zakończone wynikiem bardzo dobrym.

Jako samouk doskonale opanował język angielski i esperanto.

W 1937 reprezentował polskich nauczycieli na Kongresie Esperanto w Tokio.

Od 1936 r. - do wybuchu wojny - był kierownikiem Szkoły Podstawowej nr 12 na Witominie.

Prowadził bardzo aktywny tryb życia. W lipcu 1939 r. odbył podróż do Rumunii, Turcji, Grecji, Egiptu, Finlandii, Łotwy i Estonii.

We wrześniu 1939 r. brał udział w obronie Helu. Wzięty przez Niemców do niewoli uciekł z niej i przybył do Warszawy, gdzie wstąpił do Armii Krajowej.

Brał udział w Powstaniu Warszawskim. Po jego upadku został powtórnie wzięty do niewoli.

Osadzony w KL Mauthausen-Gusen, zginął 8.01.1945.

Milkiewicz Władysław

bankowiec, makler, dziennikarz

Urodził się 22.07.1878r. w Kijowie. W młodości wyjechał na Thaiti, gdzie posiadał plantacje.

Do wybuchu I wojny był dyrektorem rosyjskiego banku w Persji.

Po przyjeździe do Polski, został dyrektorem Banku Handlowego w Wilnie, ale wkrótce ponownie wyjechał na Thaiti. Poliglota, znał 14 języków.

W 1930 r. powrócił z żoną do Polski - do Gdyni. Zamieszkał przy ul. Świętojańskiej.

W latach 1930-1939 pracował jako kierownik działu zaopatrzenia statków w firmach: „Żegluga Polska” i „Polbryt”. Członek gdyńskiego Klubu Rotary. W 1932 r. walne zebranie oddziału gdyńskiego Ligi Morskiej i Kolonialnej powołało go w skład zarządu.

W 1938 r. na zebraniu Morskiego Kolegium Ekonomistów inż. Wł. Milkiewicz wygłosił wykład „Rola obiegu pieniężnego w życiu gospodarczym”. Po zakończeniu pracy w firmach armatorskich, wyjechał do Ameryki Południowej, gdzie nawiązał liczne kontakty handlowe.

Zaczął sprowadzać do Gdyni skóry surowe (m. in. węży, krokodyli).

Po wybuchu wojny, wraz z innymi rotarianami, organizował wszechstronną pomoc dla uchodźców, którzy schronili się w Gdyni.

Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, magazyn skór Wł. Milkiewicza został skonfiskowany, a on sam został wysiedlony z miasta.

Od 1940 r. pracował w warszawskim biurze architekta Jana Stefanowicza – też rotarianina.

Zginął w 1944 r. w Powstaniu Warszawskim, zamordowany przez Niemców.

Mikiciński Miron

lekarz, muzyk.

Urodził się 4.05.1884 r. w Siemiatyczach. Studia lekarskie odbył w Lipsku i Monachium. Ukończył także klasę skrzypiec w konserwatorium muzycznym. Studiował też na Akademii Sztuk Pięknych.

W czasie I wojny przebywał w Moskwie.

Po powrocie do kraju, wstąpił do Wojska Polskiego. Pracował w szpitalach polowych na froncie. W 1923 r. w stopniu majora został komendantem Szpitala Wojskowego w Brześciu n/Bugiem. Po zwolnieniu się z wojska zamieszkał w Gdyni,

W 1925 r. wraz z dr Stanisławem Bobkowskim prowadził Lecznicę Nadmorską Natalii Słowikowskiej. Był lekarzem w Ambulatorium Portowym i w Ubezpieczalni Społecznej.

Został prezesem Gdyńskiego Towarzystwa Muzycznego, przewodniczącym Komitetu Dni Chopinowskich w Gdyni, członkiem Rady Miejskiej.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r., został komendantem wojskowego szpitala polowego w Ołyce. Po zakończeniu działań wojennych, mimo bliskości granicy węgierskiej, postanowił w cywilnym ubraniu przedostać się do Baranowicz, by połączyć się tam z rodziną, która zdołała uciec z Gdyni.

W Baranowiczach do 1941 pracował w poliklinice. Latem 1941 r., po wkroczeniu Niemców na te tereny, został skierowany do ośrodka zdrowia w Kroszynie.

Zimą 1942 r. został aresztowany przez policję białoruską. W czasie rewizji znaleziono jego legitymację wojskową i **28.02.1942 r. został rozstrzelany.**

Mikołajczyk Wojciech

kupiec

Urodził się 8.04.1896 r. w miejscowości Krępie-Ostrów.

W Gdyni miał skład bławatów i towarów konfekcyjnych. Firma powstała 1.06.1929 r. przy ul. Świętojańskiej 32 i uważana była za jedną z najbardziej solidnych, „*prowadzonych na zasadach wymogów współczesnej fachowości kupieckiej*”.

Firma rozwijała się, a jej właściciel udzielał się społecznie i hojnie wspomagał różne organizacje. Był współzałożycielem, prezesem i skarbnikiem Bractwa Kurkowego, do 1934 r. Był członkiem rady Komunalnej Kasy Oszczędności.

Należał do zarządu Towarzystwa Kupców Samodzielnych i Korporacji Kupieckiej, był współorganizatorem Sekcji Uczniów Kupieckich przy gdyńskim oddziale poznańskiego Związku Pracowników Kupieckich. Przez szereg lat był radnym miejskim, członkiem zarządu Komitetu Walki z Żebractwem. W 1933 r. został członkiem prezydium Komitetu Święta Morza w Gdyni, a w 1936 r. członkiem Towarzystwa Budowy Bazyliki Morskiej. Działał aktywnie w komitecie, który ufundował sztandar 2. Morskiemu Batalionowi Strzelców, w Komitecie do Subskrypcji Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej. **Zamordowany został 11.11.1939 r. w lasach piaśnickich.**

Mistat Leopold Mirosław

Oficer Polskiej Marynarki Handlowej, pracownik Urzędu Morskiego

Urodził się w Krakowie 18.10.1895 r. Naukę rozpoczął we Lwowie, kontynuował w Splicie, a następnie w Trieście, gdzie wstąpił na roczny kurs w Academia de Nautica e Commercio.

Po zakończeniu nauki rozpoczął pracę na morzu – na statku austriacko-węgierskim.

Po wybuchu wojny wrócił do rodziny, mieszkającej w Wiedniu.

W 1915 r. otrzymał wezwanie do wojska i po przeszkoleniu został odkomenderowany do szkoły podoficerskiej Marynarki Wojennej. Jako chorąży służył na torpedowcu.

W 1917 r. zdał w Trieście egzamin oficerski i jako pilot portowy przeprowadzał konwoje statków w okolicy Szybeniuku przez wodne pola minowe. Z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości zwolnił się z austriackiej służby. Został zatrudniony w Poselstwie Polskim w Belgradzie (jako tłumacz języka serbsko-chorwackiego). Przyjechał do Polski i w 1919 r. przydzielony został do I Batalionu Morskiego w Modlinie. Następnie służył w wojskach lądowych i uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej.

W 1921 r. został zwolniony do rezerwy.

Jako urzędnik cywilny objął stanowisko referenta żeglugowego i żeglarskiego w Urzędzie Marynarki Handlowej w Wejherowie, a następnie w Urzędzie Morskim w Gdyni, jako kierownik Oddziału Nawigacyjnego. Zajmował się uzupełnianiem i unowocześnianiem znaków nawigacyjnych. Przeprowadził gruntowną modernizację oznakowania polskich wód terytorialnych. Wprowadził wiele nowych, przez siebie zaprojektowanych staw, świateł czy pław na torach wodnych. Prowadził też ożywioną działalność publicystyczną i naukową.

W jego dorobku naukowym najważniejsze są dwie prace: cykl artykułów w „Życiu Technicznym” będących pierwszą polską monografią znaków żeglugowych, oraz „Układ falochronów”, który był pierwszą polską publikacją z zakresu budownictwa morskiego i hydrauliki morskiej.

W Gdyni mieszkał przy ul. Centralnej 11 m 10 (po zmianie nazwy - Gabriela Chrzanowskiego 11 m 10) z żoną **Bronisławą**, córka **Lidią** ur. w 1920 r. w Warszawie i synem **Ryszardem** ur. w 1923 r. w Wejherowie.

Po wybuchu wojny, służył w Batalionie Kadry Floty - w obronie Gdyni i Kępy Oksywskiej.

Zginął w Babim Dole 17.09.1939 r.

Młynarz Genowefa

członkini Ruchu Oporu

Stenotypistka, żołnierz Związku Walki Zbrojnej-AK i Związku Jaszczurczego.

Urodziła się 29.12.1902r. w Krotoszynie jako córka Wawrzyńca – rzemieślnika, powstańca wielkopolskiego. Podczas zaborów uczyła się na tajnych kompletach, ukończyła niemiecką szkołę powszechną, a następnie szkołę handlową w Ostrowie Wielkopolskim.

Pracowała jako stenotypistka w Tczewie w firmie „Arkon”, a od 1926r. w Gdyni, w przedsiębiorstwach portowych: Schenker i C. Hartwig.

Należała do Stronnictwa Narodowego.

W czasie okupacji niemieckiej, w latach 1940-1941, pracowała jako telefonistka w porcie wojennym w Gdyni i w stoczni Kriegsmarine. Prawdopodobnie od połowy 1940 r. rozpoczęła służbę konspiracyjną. Z racji wykonywanej pracy miała dostęp do ważnych informacji o charakterze wojskowym. Została przydzielona do służby w siatce wywiadu Podokręgu Płn. ZWZ-AK Pomorze. Współpracowała również z grupami wywiadu dalekosiężnego jeżdząc

m.in. do Poznania i Katowic. W czerwcu 1942 r. została aresztowana przez gdańskie Gestapo wraz z innymi pracownikami stoczni (przypuszczalnie z grupy ZJ Klemensa Wickiego), pod zarzutem kradzieży planów technicznych nowego typu łodzi podwodnej.

Więziona w Starogardzie Gdańskim, jesienią 1942 r. przewieziona do Gdańska a w grudniu 1942 r. do KL Stutthof. Na początku 1943 r. przewieziono ją do berlińskiego więzienia Moabit. 24.08.1943 r. została postawiona przed sądem w Berlinie, który skazał ją na karę śmierci, wyrok wykonano w Plötzensee 7.07.1944 r.

Mieszkanie Młynarzówny w Gdyni przy ul. Śląskiej 51 bl. III m. 97 było lokalem kontaktowym Alfonsa Jarockiego ps."Juhas", komendanta Inspektoratu AK Wybrzeże. Gospodynią tego lokalu była siostra Genowefy - Stanisława. Dwie pozostałe siostry G. Młynarzówny też działały w konspiracji: Wiktoria Flądrowska ps. „Tola” oraz Helena Chrzanowska ps. „Kornat”.

Obie aresztowano w lipcu 1942r. - do końca wojny więzione były w KL Stutthof.

Mosiewicz Mieczysław

adwokat, przemysłowiec.

Urodził się 16.06.1881 r. w Kownie. Ukończył studia prawnicze. Był naczelnikiem Sądu Powiatowego w Kartuzach. W Gdyni zamieszkał już 14.10.1924 r., zatrudniony w Państwowym Urzędzie Repatriacyjnym. Na początku 1928 r. rozpoczął pracę adwokata i notariusza. Był drugim z kolei adwokatem gdyńskim. W 1929 r. został członkiem Magistratu. W 1937 r. razem z bratem Witoldem Mosiewiczem, założył spółkę Bandera - Towarzystwo Eksportowe, której przedmiotem działania był „przewóz towarów drogą morską i lądową na własny i cudzy rachunek, maklerstwo okrętowe, ekspedycja lądowa i morska, czenie towarów, ich magazynowanie i asekuracja”. Kapitał zakładowy wynosił 250.000 zł - 250 udziałów. Siedziba: początkowo ul. Czechosłowacka 1, od września 1938 – Świętojańska 9 I p.

Mieszkał z żoną **Helena Anną** (oboje byli wyznania ewangelicko reformowanego) przy ul. Mściwoja 9 m 1, a od 7.10.1938 r. przy ul. Mickiewicza 31.

W czasie okupacji niemieckiej rodzina M. Mosiewicza została wysiedlona.

Mieczysław i Helena Mosiewicz zginęli podczas Powstania Warszawskiego w 1944 r.

P. Mecenas MIECZYSLAW MOSIEWICZ
Vice-prezes Pol. Kośc. Zboru ew. w Gdyni.

Myśliwek Bernard

członek Ruchu Oporu

Urodził się 11.3.1909 r. w Grębocinie pod Toruniem. W 1912 r. wraz z matką i ojczymem wyjechał do Niemiec, gdzie ojczym podjął pracę w kopalni węgla brunatnego. Tam Bernard rozpoczął naukę w szkole podstawowej.

W 1922 r. z rodziną wrócił do Polski i zamieszkał w Toruniu. W Publicznej Szkole Powszechnej nr 5 należał do harcerstwa. Po lekcjach powszechnej pracował dorywczo i uczył się na kursach języka francuskiego i angielskiego. W latach 1930/1931 odbył służbę wojskową w Żandarmerii w Grudziądzu, a następnie w Gdyni.

Brał udział w ochronie marszałka J. Piłsudskiego podczas jego podróży morskiej na Maderę. Po ukończeniu służby wojskowej miał trudności z podjęciem pracy. Napisał skargę do prezydenta Mościckiego i dzięki jego interwencji został przyjęty do pracy w elektrowni toruńskiej. Równocześnie był drużynowym pozaszkolnej 3. Pomorskiej Harcerskiej Drużyny Żeglarskiej im. Jana z Kolna, specjalizującej się w modelarstwie szkatlicznym.

W 1932 r. brał udział w Międzynarodowym Zlocie Skautów Wodnych w Garczynie k. Kościerzyny, odbył też rejsy morskie po Bałtyku na jachtach harcerskich, w tym na „Zawiszy Czarnym”. W ostatnich latach przed wojną podlegały mu wszystkie drużyny żeglarskie na Pomorzu. Pracując zawodowo i społecznie znajdował czas na naukę.

W październiku 1936 zdał jako ekstern maturę. Gdy w 1937 r. rodzina Kaczmarków przeprowadziła się do Gdyni, starał się bezskutecznie o pracę na terenie tego miasta. Bezpośrednio przed wojną był zatrudniony w placówce Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Bydgoszczy, gdzie też zamieszkał. Przypuszcza się, że już przed wojną został przeszkolony w ramach pomorskiej sieci dywersji pozafrontowej i współpracował z polskim wywiadem na odcinku niemieckim.

W wojnie w 1939 brał udział jako podoficer żandarmerii wojskowej, m. in. w ochronie sztabu armii „Pomorze”. Dostał się do niewoli, jako urodzony na Pomorzu został zwolniony w październiku 1939 r. W Chojnicach 29.10.1939 r. zawarł związek małżeński z **Jadwigą Łątkowską**, pracował jako zaopatrzeniowiec w miejscowej wytwórni wódek i koniaków, następnie jako zaopatrzeniowiec i komiwojażer u teścia, prowadzącego w Chojnicach sklep z wyrobami skórzanymi i z obuwem.

Od października 1939 r. prowadził działalność konspiracyjną terenie Torunia. W lutym 1940 r. nawiązał z nim kontakt hm. B. Porożyński, który przyjechał na Pomorze jako wystannik Głównej Kwatery *Szarych Szeregów* i zakładał pierwsze komórki chorągwi pomorskiej.

W maju 1940 r. został zaprzysiężony w ramach ZWZ (pseudonim „Konrad”).

Praca zaopatrzeniowca pozwalała mu na stosunkowo swobodne poruszanie się po terenie Pomorza i legalne wyjazdy do Generalnego Gubernatorstwa.

W 1941 r. jego działalność konspiracyjna uległa znacznemu rozszerzeniu. Utworzył grupę o kryptonimie „Ogródek”, w skład której weszli instruktorzy i harcerze oraz oficerowie marynarki handlowej i podoficerowie marynarki wojennej. Jej członkowie przygotowywani byli do działalności sabotażowo-dywersyjnej i wywiadowczej w portach Gdyni i Gdańska. Aktywizował rozwój struktur *Szarych Szeregów* w Gdyni.

Z jego inicjatywy rozpoczęto tworzenie z harcerzy kadrowego batalionu morskiego. Organizował sieć łączności pomiędzy Warszawą i Gdynią oraz na terenie Gdyni. Zorganizował w Orłowie przy ul. Wrocławskiej 3 punkt kontaktowy, do którego napływały meldunki od agentów wywiadu morskiego z terenu Gdyni i Gdańska, uczestniczył w przekazywaniu informacji wywiadowczych przez Szwecję na Zachód.

29.09.1942 r. został aresztowany przez Gestapo i poddany ostremu śledztwu z zastosowaniem tortur. Nie chcąc ujawnić tajemnic konspiracyjnych, popełnił samobójstwo w celi aresztu Gestapo w Gdyni 30.09.1942 r.

Syn **Norbert** w chwili śmierci ojca miał dwa lata.

Nadolski Jan

rybak

Urodził się na Obłużu 23.06.1895 r. W latach 1929-1931 był szyprem kutra rybackiego „Starnia”, na którym dokonywał pionierskich wówczas połowów na dalszych łowiskach Bałtyku – na Głębi Bornholmskiej, Ławicy Słupskiej i Środkowej. W 1932 r. otrzymał (na spłaty w ciągu 10 lat) drugi z serii nowych kutrów, zbudowanych w Gdyni przez Franciszka Ledtke, na zamówienie stowarzyszenia Morski Instytut Rybacki – „Gdy.26” i nadał mu nazwę „Orkan”. Gdy w 1935 MIR podsunął rybakom kutrowym myśl podjęcia próby połowów na wodach poza Bałtykiem, Jan Nadolski zgłosił chęć udziału w tym przedsięwzięciu.

Wraz z trzema rybakami i pracownikiem naukowym Stacji Morskiej wyruszył 15.06.1935 r. z Gdyni na wody Skagerrak na połowy makreli. Łowiono tam 5 dni w oparciu o port duński Skagen (pierwszy raz tam wówczas widziano kuter z białą-czerwoną banderą).

Należał do Polskiego Zjednoczenia Rybaków Morskich.

Mieszkał przy pl. Kaszubskim 9 b m 1 z żoną **Julianną**, synem **Leonem** urodzonym w Gdyni w 1923 r. i dwa lata młodszą córką **Rozalią**.

Należał do Polskiego Związku Zachodniego.

Zamordowany w lasach piaszczystych w listopadzie 1939 r.

Neugebauer Ignacy

urzędnik Komisariatu Rządu

Urodził się 27.07.1913 we Lwowie. Wyższą Szkołę Handlową skończył w 1936 i z dyplomem magistra przyjechał do Gdyni, obejmując stanowisko referendarza w Wydziale Przemysłu i Handlu Komisariatu Rządu. W 1937 r. ożenił się z dwudziestoletnią lwowianką **Helena Walerią Handkamer**. Zamieszkali w Gdyni przy ul. Bandurskiego 39 m 70 (obecnie ul. Partyzantów).

Gdy wybuchła wojna, żonę z roczną córką **Ewą Marią** odesłał do swojej matki we Lwowie.

Zamordowany w lasach piaszczystych w listopadzie 1939 r.

Niemiec Józef

nauczyciel, działacz społeczny.

Urodził się 31.08.1877 r. w Harkłowej pow. Nowy Targ. Po uzyskaniu matury (1900 r.) w Gimnazjum św. Anny w Krakowie, studiował matematykę oraz fizykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od 1905 pracował jako zastępca nauczyciela gimnazjalnego w Żywcu i Tarnowie. Od 1910 r. był nauczycielem w Mielcu. W 1919 r. został mianowany nauczycielem matematyki i fizyki w Państwowym Gimnazjum Matematyczno-Przyrodniczym w Grudziądzu, gdzie ponadto wykładał matematykę w Państwowej Szkole Budowy Maszyn oraz w Gimnazjum Żeńskim. Od 1927 do 1933 r. był nauczycielem matematyki w Gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku.

Pod koniec września 1933 objął stanowisko dyrektora Prywatnego Gimnazjum Męskiego nr 803 Towarzystwa Szkoły Średniej w Gdyni. Zamieszkał przy ul. Tatrzńskiej.

W latach 1938-1939 był przewodniczącym komitetu budowy Państwowego Gimnazjum w Gdyni przy ul. Leśnej.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców we wrześniu 1939 r. J. Niemiec wraz z rodziną został wysiedlony do Limanowej. J. Niemiec podjął tam pracę urzędnika w spółdzielni rolniczej, prowadził tajne nauczanie matematyki i fizyki, uczestniczył w Ruchu Oporu.

Aresztowany i więziony przez Niemców, **30.06.1944 r. został rozstrzelany z grupą zakładników we wsi Rdziostów k. Nowego Sącza.**

Niklewicz Franciszek

kierownik szkoły powszechnej

Organizator szkoły podstawowej, nauczyciel przedmiotów podstawowych i religii.

W latach 1934-1937 pełnił funkcję organisty i dyrygenta chóru „Dzwon”.

Aresztowany jesienią 1939 r. przez Gestapo, został **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piasńnickich.**

Nowacki Czesław

kupiec

Urodził się 4.04.1893 w Boruszynie Wielkopolskim. Ukończył szkołę średnią.

Od 1907 pracował w zawodzie kupieckim, w branży konfekcyjno-galanteryjnej, dział męski.

Przez szereg lat zasiadał w Sądzie Powiatowym w Grudziądzu jako ławnik.

Uczestnik Powstania Wielkopolskiego i wojny polsko-bolszewickiej, oficer rezerwy.

W Gdyni zamieszkał pod koniec lat 20-ych. Otworzył sklep „Czesław Nowacki. Galanteria Męska”. Włączył się aktywnie w życie prężnie rozwijającego się miasta: był m.in. radnym miejskim, radcą Izby Przemysłowo-Handlowej, członkiem-założycielem Towarzystwa Kupców Samodzielnych i długoletnim prezesem Korporacji Kupieckiej, członkiem Zarządu Koła Związku Oficerów Rezerwy, PCK, Towarzystwa Propagandy Turystycznej, prezesem Związku Właścicieli Nieruchomości oraz Komitetu Pomocy Zimowej na miasto Gdynię, w 1932 członkiem Komitetu Wykonawczego Święta Morza, od 1937 r. wiceprezesem Zarządu Okręgu Miejskiego Obozu Zjednoczenia Narodowego, od 1938 r. sędzią handlowym w Wydziale Handlowym Sądu Okręgowego, w 1939 – członkiem Miejskiego Komitetu Subskrypcji Pożyczki Obrony Przeciwlotniczej.

Mieszkał przy ul. Starowiejskiej 7 m 5.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców w 1939 r. został **aresztowany i rozstrzelany w listopadzie 1939 r. lasach piasńnickich.**

Olszewski Józef

uczestnik Ruchu Oporu

Komendant Podokręgu Północnego ZWZ-AK, ps. „Kamień”, „Andrzej”, przybrane nazwiska Andrzej Zdanowicz, Juliusz Wegner.

Urodził się 1.01.1909 w Gostyninie, ojciec był robotnikiem. Uczęszczał do gimnazjum w Gostyninie, następnie do Seminarium Nauczycielskiego w Kutnie.

W latach 1931-1933 odbył służbę wojskową w Warszawie.

Od 1933 r. mieszkał w Aleksandrowie Kujawskim, pracował w Sądzie Grodzkim jako sekretarz. Po zakończeniu Kampanii Wrześniowej zajął się prowadzeniem nasłuchu radiowego oraz gromadzeniem materiałów wybuchowych i broni.

Wskutek denuncjacji został aresztowany, udało mu się jednak zbiec z aresztu i (w grudniu 1939 r.) uciec do Włocławka. Tam nawiązał kontakt z szefem sztabu Komendy Okręgowej Związku Walki Zbrojnej Pomorskiego Józefem Chylińskim, który go zaprzysiął.

W lipcu 1940 został komendantem Inspektoratu ZWZ Włocławek, jako Andrzej Zdanowicz. Pełnił tę funkcję do stycznia 1941.

Latem 1941 został skierowany do Gdyni z zadaniem zorganizowania Podokręgu Północnego ZWZ-AK, którego został komendantem. Mieszkał w różnych punktach Gdyni, ostatnio przy ul. Poprzecznej 18 (na Witominie).

Na Wybrzeżu zaktywizował i rozbudował sieć organizacyjną ZWZ-AK a zwłaszcza sieć wywiadu. Udało mu się zdobyć szereg cennych informacji z zakresu niemieckiego przemysłu wojennego, ruchu okrętów, dyslokacji wojsk i obrony przeciwlotniczej.

Ustalił także współrzędne pól minowych w Zatoce Gdańskiej. Dane te przesłano do Komendy Głównej AK.

Rozbudował sieć przerzutową z Gdyni do Szwecji oraz rozpoczął scalanie służb wywiadu Państwa Podziemnego na Pomorzu (występowało tutaj wzajemne krzyżowanie się służb wywiadu AK, „Związku Jaszczurczego” i in. organizacji oraz siatek łączności).

Prace te miały związek z planami powstańczymi i przygotowaniem zaplecza dla desantu.

W tym celu J. Olszewski zamierzał utworzyć sztab do kierowania działaniami powstańczymi i zespół administracyjno-gospodarczy, który miał objąć władzę w wyzwolonej Gdyni.

Został aresztowany 5.10.1942 w swoim mieszkaniu na Witominie.

Natychmiast **zażył truciznę i zmarł tego samego dnia w areszcie Gestapo w Gdyni.**

Ornass Franciszek

nauczyciel

Urodził się 15.09.1910 w majątku rodzinnym we wsi Rajkowy, powiat Tczew. Seminarium nauczycielskie ukończył w Wejherowie w 1930 i pracował do wojny jako nauczyciel w szkole powszechnej w Wielkim Kacku. Działacz Polskiego Związku Zachodniego i to tak aktywny, że już w wieku 28 lat został odznaczony przez premiera F. Sławoja Składkowskiego Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Brał udział w kampanii wrześniowej jako porucznik rez. w II Batalionie Strzelców Morskich. Podczas walk na Kępie Oksywskiej został ranny. Po kapitulacji, został osadzony w Oflagu Prenzlau. W 1940 r. przewieziono do dyspozycji Gestapo w Gdańsku.

Został poddany ciężkiemu śledztwu, a następnie **osadzony w KL Stutthof – gdzie został (w czerwcu 1940 r.) rozstrzelany.**

Pośmiertnie odznaczony był Krzyżem Virtuti Militari.

Poćwiardowski Franciszek

nauczyciel, kierownik Szkoły Powszechnej nr 5.

Urodził się 1901 r. we wsi Pinczyn pow. Starogard. W 1924 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Tucholi, następnie Wyższe Kolegium Nauczycielskie w Toruniu.

Pracował jako nauczyciel w szkołach powszechnych w Jastarni i Domatówku.

Na początku lat 30. został mianowany kierownikiem Szkoły Powszechnej nr 5 w Gdyni - Grabówku, prowadzącej naukę w kilku budynkach.

Był działaczem Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz Polskiego Związku Zachodniego.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r., brał udział w obronie Helu.

Zmarł 8.02.1940 r. na tyfus w obozie jenieckim w Prenzlau.

Rataj Józef

rzemieślnik, , wieloletni radny miasta Gdyni

Urodził się w Galejewie powiat Rawicz. W Gdyni mieszkał przy ul. Działowskiego 1.

Od 1928r. był mistrzem warsztatów ślusarskich Stoczni Gdyńskiej, członkiem komisji egzaminacyjnej dla czeladników. W latach 1928-1939 przewodniczył Towarzystwu Rzemieślników Katolickich w Gdyni, był także sekretarzem Spółdzielni Mieszkaniowo-Budowlanej przy Towarzystwie Robotników Katolickich.

Należał do Rady Zakładu Wodociągów i Kanalizacji oraz Zakładu Oczyszczania Miasta.

Był także radnym miejskim, członkiem komisji rewizyjnej Komunalnej Kasy Oszczędności i Towarzystwa Budowy Osiedli oraz Miejskiej Komisji Opieki Społecznej.

Należał do Polskiego Związku Zachodniego.

W 1937 r. został członkiem Kaszubskiego Komitetu Budowy Koszar w Gdyni.

W kampanii wrześniowej uczestniczył jako ochotnik – w stopniu sierżanta.

Dowodził plutonem motocyklistów – utrzymujących łączność walczących oddziałów.

Aresztowany przez Gestapo, został **rozstrzelany w lasach piasniewskich w listopadzie 1939 r.**

Rogoś Wojciech

nauczyciel.

Urodził się w Porębie, w woj. kieleckim, tam spędził dzieciństwo i lata szkolne.

Kontynuował naukę w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Grudziądzu. Po uzyskaniu dyplomu nauczyciela, pracował w szkole powszechnej w Pucku.

W 1932 r. podjął pracę pedagogiczną w Szkole Powszechnej nr 8 w Orłowie; równocześnie był instruktorem harcerskim. We wrześniu 1939 r. walczył jako podporucznik w 18. Pomorskiej Dywizji Zapasowej na ziemi kieleckiej, pod Zagrzezańskiem.

Aresztowany przez Niemców, 10.10.1939 r. został **rozstrzelany i pochowany w zbiorowej mogile w Iłży.**

Wojciech Rogoś

Schwarz Kazimierz

prawnik, sędzia Sądu Grodzkiego w Gdyni

Urodził się 27.01.1907 r. w Poznaniu, w zamożnej rodzinie rzemieślniczej.

W 1926 zdał maturę w Gimnazjum Św. Marii Magdaleny. Podczas studiów na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego działał z zaangażowaniem w studenckiej Sodalitacji Mariańskiej i w Akademickim Kole Misyjnym – był sekretarzem zarządu Związku Akademickich Kół Misyjnych. 21.11.1931 papież Pius XI uhonorował go dyplomem z błogosławieństwem.

Do Gdyni przyjechał w 1938 z Lidzbarka i podjął pracę w Sądzie Grodzkim w Gdyni. Jednocześnie, był współpracownikiem ks. T. Turzyńskiego (dziekana gdyńskiego) w sprawach kościelnych, w szczególności członkiem komitetu organizującego Diecezjalny Kongres Eucharystyczny w 1939 r. w Gdyni.

Po zajęciu miasta przez Niemców, we wrześniu lub październiku 1939 r. został aresztowany wraz z grupą gdyńskich prawników i **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piaszczystych.**

Serbinowicz Albin

mechanik okrętowy

Urodził się 29.01.1902 r. w Warszawie. Dzieciństwo spędził w Rosji, uczęszczał do szkoły w Chersoniu. Jako marynarz carskiej Marynarki Wojennej walczył z bolszewikami na Morzu Czarnym na torpedowcu „Letczik”.

Następnie pływał na bułgarskim żaglowcu „Nadzieжда”, wreszcie w Polskiej Marynarce Handlowej - na statku „Warszawa”.

Powrót do Polski ojca (został głównym księgowym Kierownictwa Budowy Portu w Gdyni), umożliwił mu kontynuację naukę, przerwana przez rewolucją bolszewicką.

W 1927 r. ukończył Wydział Mechaniczny Szkoły Morskiej w Tczewie z wyróżnieniem (za co dostał od ministra przemysłu i handlu - Eugeniusza Kwiatkowskiego złoty zegarek kieszonkowy z wygrawerowaną dedykacją).

W 1932 r. otrzymał dyplom mechanika I klasy.

W latach 1927-1937 pływał na statkach armatora „Żegluga Polska” a następnie pracował w Urzędzie Morskim w Gdyni. Do wybuchu wojny pracował w Urzędzie Morskim.

Zmobilizowany 25.08.1939 r., jako porucznik rezerwy - walczył w Batalionie Marynarzy. **11.09.1939 r. popełnił samobójstwo na Kępie Oksywskiej, nie chcąc się poddać.**

Skubiszewski Jan Gwalbert

urzędnik państwowy

Urodził się 18.07.1893 r. w Częstochowie. Ojciec był inżynierem komunikacji (budował m. in. węzeł kolejowy w Karsznicach). Naukę rozpoczął w Sosnowcu, kontynuował w Szkole Handlowej w Pabianicach. Od 1912 r. należał do niepodległościowej organizacji młodzieżowej „Zarzewie”). W 1913 r. rozpoczął studia w Wyższej Szkole Technicznej w Mittweide w Niemczech, przerwane wybuchem wojny.

Został wcielony do armii austriackiej – w 1916 r. odznaczony został austriackim Wielkim Złotym Krzyżem.

W tym samym roku wstąpił do Legionów Polskich. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej. Po zawieszeniu broni został komendantem składnic wojennych i warsztatów wojskowych w Sieradzu a następnie składnic przemysłu tytoniowego w Gdyni.

Za zasługi dla Polski został odznaczony Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych i Złotym Krzyżem Zasługi (obydwoma dwukrotnie), Krzyżem Legionów, medalem „Polska Swemu Obrońcy za wojnę 1918-1921”, brązowym i srebrnym medalem „Za długoletnią służbę”. Na co dzień nosił odznakę I Brygady „Za wierną służbę”, otrzymaną od Komendanta J. Piłsudskiego w sierpniu 1916.

Od 1.07.1931 r. pracował w Komisariacie Rządu Gdyni w Oddziale Oświaty i Kultury Wydziału Spraw Społecznych i Zdrowia. Od 1935 r. był komisarzem Rady Szkolnej Miejscowej. Działal społecznie w Miejskim Komitecie Pomocy Dzieciom i Młodzieży.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców został aresztowany jako zakładnik, zwolniony, ponownie aresztowany i osadzony w areszcie w Gdańsku. **Zamordowany 11 listopada 1939 r. w lasach piasznych.**

Skupień Lucjan Julian

urzędnik państwowy

Urodził się 20.12.1898 r. w Kłobucku k. Częstochowy, gdzie rodzice mieli gospodarstwo rolne. Był najstarszy z dziesięciorga rodzeństwa. Zdał maturę w Częstochowie, następnie wstąpił na Wydział Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po jego ukończeniu został wicestarostą w Międzychodzie koło Poznania. Od 1929 r. został

urzędnikiem referatu prawnego Wydziału Administracyjnego Magistratu Gdyni a następnie Komisariatu Rządu. W styczniu 1939 r. Komisarz Rządu Franciszek Sokół powierzył mu pełnienie obowiązków naczelnika Wydziału Ogólnego, a 4.08.1939 r. awansował na naczelnika tego wydziału.

O okresie obrony Gdyni, L. Skupień wstąpił do Straży Obywatelskiej.

Komisarz Rządu przekazał L. Skupieniowi pełnomocnictwa do rokowań z dowództwem niemieckim dotyczących poddania miasta armii niemieckiej – co nastąpiło 14.09.1939 r.

Aresztowany, przez kilka dni przetrzymywany był jako zakładnik, następnie wywieziony do budynków Obozu Emigracyjnego na Grabówku. Nie wiadomo jak i gdzie został zamordowany: w lasach piasznych, w KL Stutthoff czy w lesie witomińskim (zeznania świadków różnią się). Podczas bombardowania Gdyni w 1943 r. zginęła jego żona **Helena** i pięcioro dzieci: **Tadeusz Zdzisław** ur. 29.11.1929, **Anna Helena** ur. 14.11.1931, **Zofia Krystyna** ur. 3.07.1935, **Andrzej Wojciech** ur. 2.07.1937 i **Maria Barbara** ur. 22.04.1938.

Smoleń Władysław Andrzej

kupiec, doktor prawa, wiceprezes Izby Przemysłowo-Handlowej i Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu

Urodził się 17.06.1879 r. we Lwowie. Ukończył (1902 r.) Akademię Handlową w Wiedniu i do 1917 r. pracował w administracji cywilnej w Galicji. W 1918 r. uczestniczył w obronie Lwowa, aresztowany w Stanisławowie przez Ukraińców zbiegł do Rumuni, stamtąd przedostał się do Francji. W 1921 r. założył w Gdańsku Pomorsko-Kaszubski Syndykat Jajczarski, w 1925 r. był prezesem Kaszubskiej Hurtowni Rolniczo-Kolonialnej, w 1926 r. zorganizował w Poznaniu Wielkopolski Skład Kawy, którego został dyrektorem, tworząc centralę w Gdyni i liczne oddziały w kraju.

Od 1926 r. do wybuchu wojny był wiceprezesem Izby Przemysłowo-Handlowej.

W 1927 r. został współzałożycielem przedsiębiorstwa „Speed. Towarzystwo Transportowe Morskie”, powiązanego z firmą shippingową „Artus”, gdańską filią koncernu Stimmensa.

W 1928 r. współorganizował Sekcję Handlu Zamorskiego, która następnie, za zachętą Ministerstwa Przemysłu i Handlu, stworzyła Radę Interestantów Portu Gdynińskiego.

W 1929 r. był jednym z założycieli Syndykatu Handlowego „Gdynia” Przedsiębiorstwo Bagrowania, Eksploatacji Żwiru i Kamieni sp. z o.o. (które dość szybko zostało zamknięte).

Mieszkał z żoną **Jadwigą** przy ul. Świętojańskiej 118 m 1-2.

We wrześniu 1939 r., po wkroczeniu Niemców do Gdyni, został aresztowany – a następnie **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piaszczystych.**

Sokołowski Bolesław

oficer Marynarki Wojennej RP

Urodził się 9.03.1892 r. w osadzie Kołuzskaja pod Chersoniem, ojciec Aleksander, matka Anna z Bogdanowiczów. W latach 1914-1917 uczył się w Samodzielnych Klasach Gardemarińskich w Petersburgu, potem służył we Flocie Czarnomorskiej na pancerniku „Impierator Aleksandr III” i statku uzbrojonym „Dnieprowiec”.

Był członkiem Związku Wojskowych Polaków w Sewastopolu.

W styczniu 1920 r. przyjechał do Polski, wstąpił do Wojska Polskiego, służył w Porcie Wojennym w Modlinie, potem Dyonie Ćwiczebnym w Toruniu, a od 26.01.1921 r. w Dowództwie Wybrzeża Morskiego.

Przez rok był dowódcą ORP „Rybitwa”, odbył kursy specjalistyczne, po czym był kolejno dowódcą ORP „Kujawiak”, ORP „Komendant Piłsudski”, ORP „Rybitwa”.

Przeniesiony do Flotyli Pińskiej dowodził ORP „Warszawa”. Następnie, służył w Kierownictwie Marynarki Wojennej - do 1928 r. był kierownikiem Samodzielnego Referatu Personalnego. W 1930 r. odbył kurs aplikacyjny w Szkole Podchorążych MW w Toruniu i objął dowództwo na będącym w budowie kontrtorpedowcu - ORP „Burza”.

Do 1938r. dowodził „Burzą” i Dywizjonem Kontrtorpedowców (OORP „Burza”, „Błyskawica”, „Grom”, „Wicher” (z przerwą na dowodzenie Dyonem Szkolnym).

W stan spoczynku przeniesiony 30.09.1938 r.

Zmobilizowany we wrześniu 1939 r., został ewakuowany z grupą kmdra K. Czernickiego na Wołyń. Aresztowany przez NKWD został **zamordowany wiosną 1940 r. w lasach katyńskich.**

Stankiewicz Mamert

oficer Polskiej Marynarki Handlowej

Urodził się 22.01.1889r. w Mitawie (Kurlandia) w rodzinie ziemiańskiej.

W 1903 r., po ukończeniu szkoły realnej w Mitawie, przyjęto go do elitarnego Korpusu Morskiego w Petersburgu.

Po maturze w 1909 r. odbył praktykę na pancerniku „Cesariewicz” oraz krążowniku „Aurora”. W 1910 r. zdał egzaminy oficerskie i podjął służbę na torpedowcach „Bojewoj” i „Stierieguszczij”. Pięć lat później został oficerem nawigacyjnym na okręcie flagowym Floty Bałtyckiej, a w 1917 r. oficerem nawigacyjnym Sztabu floty. Gdy wybuchła rewolucja, wyjechał do USA i pracował w konsulacie rosyjskim w Pittsburgu.

Wiosną 1919 r. delegowano go do armii admirała Kołczaka, który mianował go kierownikiem Wydziału Personalnego Ministerstwa Morskiego w Omsku.

Po klęsce armii Kołczaka, został uwięziony w więzieniu w Irkucku i w obozie w Krasnojarsku. W lipcu 1921 r. wrócił wraz z żoną i dziećmi do rodzinnego majątku w Zwiryniu, zgłosił się do Departamentu dla Spraw Morskich w Warszawie i został skierowany do Szkoły Morskiej w Tczewie. W 1923 r. został kierownikiem nauk na żagłowcu szkolnym „Lwów”, a następnie komendantem statku. W 1926 r. został kapitanem statku „Wilno” a następnie statku „Niemen”. W latach 1930-1935 był kapitanem na statkach pasażersko-towarowych: „Polonia”, „Kościuszko”, „Pułaski”.

W 1934 r. powierzono mu odbiór ze stoczni w Monfalcone i następnie dowództwo transatlantyku - m/s „Piłsudski”.

M. Stankiewicz pożegnał Gdynię, wypływając na m/s „Piłsudski” 11.08.1939 r.

Od 11.11.1939 r. „Piłsudski” pływał jako transportowiec wojskowy.

25.11.1939 r. wyszedł z Newcastle w W. Brytanii w rejs do Nowej Zelandii, ale następnej nocy zatonął w pobliżu ujścia rzeki Humber na wybuchu niemieckiej miny.

Kpt. M. Stankiewicz znalazł się w wodzie – i choć został wylowiony do łodzi ratunkowej – **wskutek wyczerpania – zmarł**. Pochowany został na cmentarzu w Hartlepool.

Odnaczony był m. in. orderem Polonia Restituta, pośmiertnie Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari. Napisał wspomnienia: „Korsarz” i „Don Kichot” wydane w 1995 w ramach serii Księgi Floty Ojczyzny pt. „Z floty carskiej do polskiej”.

Dwaj bracia M. Stankiewicza służyli w Marynarce Wojennej RP. Młodszy - **Roman** (ur. 1898) zginął w 1940 r. jako dowódca okrętu „Medoc”. Starszy – Jan zmarł w 1950 r.

Szaniawski Włodzimierz Marian

inżynier mechanik, lotnik, żołnierz, urzędnik państwowy

Urodził się 2.02.1887 r. w Częstochowie. Studiował na wydziale mechanicznym politechniki w Nancy i w Wyższej Szkole Lotniczej w Paryżu. Po wybuchu I wojny światowej, nie chcąc służyć w wojsku carskim (a był oficerem rezerwy rosyjskiego 14. Pułku Huzarów Mittawskich) zrezygnował ze stopnia oficerskiego i jako szeregowiec zgłosił się 2.08.1914 r. do Legionu Bajończyków. W związku z protestem Francji, bajończycy nie mogli występować jako jednostka

polska i została włączona do Legii Cudzoziemskiej, tworząc 2. kompanię 1. Marokańskiego Pułku Legii. Za szczególną odwagę w bitwie pod Sillery Wł. Szaniawski odznaczony został Croix de Guerre.

Zwolniony z wojska 25.09.1915 r., został naczelnym dyrektorem zakładów lotniczych Pellirin et Cie w Paryżu. 1 lipca 1917 r. wstąpił do Armii Polskiej gen. Józefa Hallera, skierowany do oficerskiej szkoły artylerii w Fontainebleau.

W kwietniu 1919 r. pojechał z pierwszą misją werbunkową do Ameryki, pracując jednocześnie jako wicedyrektor Polish-American Finance and Trading Co w Bostonie.

19 czerwca 1920 r. wrócił do kraju, by wziąć udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Jako ochotnik wstąpił do lotnictwa wojskowego, służąc w nim do demobilizacji w 1922 r.

Za czyny wojenne odznaczony był Orderem Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, złotym Krzyżem Zasługi, Medalem za Waleczność, oficerską Legią Honorową, oraz Croix de Guerre, Croix du Combattant, Medaille Militaire.

Po demobilizacji, przeszedł do pracy w Ministerstwie Komunikacji Departamentu Lotnictwa Cywilnego. Z Warszawy przybył do Gdyni, obejmując (25.07.1932 r.) obowiązki Wicekomisarza Rządu. Był przewodniczącym rady nadzorczej Miejskiego Towarzystwa Komunikacyjnego, Towarzystwa Budowy Osiedli, członkiem Zarządu Głównego Ligi Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwgazowej, komitetu Ligi Morskiej i Kolonialnej, Yacht Klubu Polski. Był autorem prac z dziedziny lotnictwa. Za działalność w Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Francuskiej w Gdyni został uhonorowany francuską Legią Honorową z Palmami.

Z żoną Marią Walerią mieszkał przy ul. Świętojańskiej 111 m 3.

Po kapitulacji miasta 14.09.1939 r. został zatrzymany jako zakładnik. Zwolniony 20 września, cztery dni później został aresztowany ponownie, tym razem przez Gestapo: osadzony w obozie na Grabówku (b. Obóz Emigracyjny), następnie w Schiesstange w Gdańsku.

W dniu 11 listopada został zamordowany w lasach piasńskich.

Szulc Aleksander

dyrektor Szkoły Handlu Morskiego w Gdyni

Urodził się 20.08.1903 r. w Wilnie. Ukończył gimnazjum im. Lelewela w 1926 r., potem Wyższą Szkołę Handlową w Warszawie oraz Wydział Nauk Ekonomicznych i Handlowych Uniwersytetu w Trieście. W 1920 r. walczył w wojnie polsko-bolszewickiej.

Do 1930 r. był konsulem w Berlinie i Trieście. Następnie przeprowadził się do Gdyni.

Wykładał w Instytucie Handlu Morskiego i Techniki Portowej. Pełnił obowiązki (od 1933) dyrektora 3-letniego Koedukacyjnego Liceum Handlowego Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni.

Był założycielem i wiceprezesem Morskiego Kolegium Ekonomicznego w Gdyni.

Po wejściu Niemców do miasta, aresztowany i zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piasńskich.

Szynkman Feliks

policjant.

Urodził się 27.12.1894 r. w Warszawie. Od 1936 r. był szefem Wydziału Śledczego Policji Państwowej w Gdyni (w stopniu podkomisarza). Przybył do Gdyni, wraz z rodziną, z Warszawy w dniu 7.12.1936 r., obejmując stanowisko szefa Wydziału Śledczego Komendy Miejskiej Policji Państwowej w Gdyni. Awansował w 1938 r. i został przeniesiony do Warszawy 1 czerwca, a w Gdyni - do lutego 1939 r. mieszkał jeszcze syn.

Uciekając prawdopodobnie przed Niemcami pojechał na wschód. Po zajęciu wschodnich terenów Rzeczypospolitej przez Armię Czerwoną, został aresztowany przez NKWD. Osadzony w obozie w Kozielsku **został zamordowany na wiosnę 1940 r.**

Żona zmarła w 1943 r. w Kazimierzu, syn w 1944 r. w Warszawie – miał 25 lat.

Troka Antoni

kupiec, restaurator

Urodził się 15.06.1901 r. w Wąglikowicach k. Kościerzyny. Po zdobyciu zawodu kupca w Kościerzynie, w 1930 r. osiedlił się w Gdyni. Rok później został właścicielem restauracji i hotelu - „Wygoda” w Chyloni przy ul. Chyłońskiej 25, w którym też mieszkał wraz z rodziną.

W 1934 r. ożenił się z Anielą Elżbietą Skwiercz, w 1935 r. urodził się syn Edmund Antoni. Antoni Troka należał do Polskiego Związku Zachodniego, Towarzystwa Kupców Samodzielnych (skarbnik), Stowarzyszenia Kręglarzy, Bractwa Kurkowego.

Był także jednym z założycieli chóru „Dzwon Kaszubski”, a pierwsze spotkania śpiewaków odbywały się w restauracji „Wygoda”.

Zajmował się gołębiarstwem – hodował gołębie pocztowe, ozdobne i konsumpcyjne. Należał do Związku Gołębiarzy.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców został (2.11.1939 r.) aresztowany przez Gestapo i **11.11.1939 zamordowany w lasach piaszniczkich.**

Restaurację zajął Niemiec, żona z córkami została wyrzucona z mieszkania.

Odnaczony był Brązowym Krzyżem Zasługi, Srebrnym Krzyż Kręglarzy pt. II Rycerz Fala Morska 21.11.1933”, Brązową Odznaką Chóru „Dzwon Kaszubski”.

Turzyński Kazimierz

kupiec, działacz społeczny.

Urodził się 2.03.1899 r. w Chelmni, gdzie ojciec Konstantyn miał zakład szewski.

Do Gdyni przyjechał w 1928 r., po swoim starszym o 11 lat bracie - ks. Teodorze Turzyńskim.

Pierwszy sklep z odzieżą męską otworzył przy ul. Starowiejskiej 16, następny - przy ul. Świętojańskiej 9 - miał już charakter salonu.

Firma została zarejestrowana pod nazwą „Pierwszy specjalny skład odzieży oraz wszelkich artykułów męskich Kazimierz Turzyński”. W 1935 r. zbudował kamienicę przy ul. Świętojańskiej 32 i na jej parterze urządził reprezentacyjny salon konfekcji

męskiej, który uroczyste poświęcił ks. T. Turzyński, w obecności Komisarza Rządu – Fr. Sokoła, Wicekomisarza – Wł. Szaniawskiego i wielu innych znakomitych gości.

Należał do Korporacji Kupieckiej i Polskiego Związku Zachodniego.

Po zajęciu Gdyni przez Niemców, K. Turzyński został aresztowany i **zamordowany w listopadzie 1939 r. w lasach piasnickich**. Córka **Michalina** miała wówczas dziewięć lat, syn **Marian Melchior** sześć lat. Najmłodszy syn **Andrzej** urodził się 31 sierpnia 1939 r. i nigdy nie zobaczył ojca.

Woda Stanisław

dyrektor Banku Polskiego w Gdyni.

Urodził się 4.04.1885 w Mokrzesku, powiat Brzesko. Ożenił się w Wiedniu w 1915 r., cztery lata później w Drohobyczu urodził się jego syn, także **Stanisław**. Przez jakiś czas mieszkał w Bydgoszczy, gdzie był pierwszym prezesem Związku Zachodniego oraz prezesem patronatu nad więźniami w Fordonie.

Do Gdyni przyjechał z rodziną 20.04.1938 r. i objął stanowisko dyrektora Banku Polskiego przy ul. 10 Lutego. **W listopadzie 1939 r. zamordowany został w lasach piasnickich.**

Zaorski Stanisław Tomasz

Inżynier, kierownik nadzoru budowlanego Komisariatu Rządu

Urodził się 29.12.1897 r. w Ostrołęce. Rewolucję październikową przeżył w Rosji. Wrócił do Polski i podjął studia na Politechnice Warszawskiej. W 1920 r. wstąpił do Legii Akademickiej i brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej.

Początkowo pracował w Warszawie, potem w Częstochowie, w Miejskim Zakładzie Wodociągów. Przy końcu 1928 r. lub w początkach 1929 r., z żoną **Henryką** (z domu Wąsowska) i córeczką **Krystyną** - przyjechał do Gdyni. Został pracownikiem Komisariatu Rządu, kierownikiem oddziału nadzoru budowlanego (prowadził nadzór budowy Rzeźni i Targowiska Zwierzęcego w 1935, budowy Hali Targowej w Gdyni w 1937 – wcześniej służbowo wysłany do obejrzenia podobnych hal w Paryżu, Brukseli i Hamburgu).

Zbudował dom rodzinny w Orłowie. Był współzałożycielem Towarzystwa Przyjaciół Orłowa Morskiego, czynnym członkiem Automobil Klubu Morskiego.

W sierpniu 1939 r., jako podporucznik rezerwy saperów, został zmobilizowany do 8 Baonu Saperów. Po 17 września znalazł się w niewoli sowieckiej. Został osadzony w obozie jenieckim w Starobielskim – a **wiosną 1940 r. rozstrzelany w okolicach Charkowa.**

Henryka Zaorska wraz z córką zostały uwięzione w KL Ravensbrück.

Henryka w marcu 1945 r. zmarła w obozie - córka Krystyna obóz przeżyła.

Zaruski Mariusz

generał Wojska Polskiego malarz, literat, taternik, narciarz, instruktor harcerski, pionier żeglarsstwa morskiego w Polsce, Starosta Morski od 1927 r.

Urodził się 31.01.1867 r. w Dumanowie na Podolu w rodzinie ziemiańskiej.

Gimnazjum skończył w Kamieńcu Podolskim. Studia - na Wydziale Fizyczno-Matematycznym Uniwersytetu w Odessie. W wakacje zaciągał się na rosyjskie statki i pływał w charakterze jungi. W 1894 został skazany na 1,5 roku więzienia i 5 lat zesłania za działalność polityczną. W Archangielsku skończył szkołę morską i pływał po Morzu Arktycznym. Wrócił do Odessy, poślubił **Izabelę Kietlińską** i wraz z nią przyjechał w 1901 do Krakowa, gdzie w 1904 r. skończył studia na Akademii Sztuk Pięknych, po czym otworzył w Zakopanem pensjonat „Krywań” i prowadził go z żoną.

Założył Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (1909), był pionierem taternictwa zimowego i jaskiniowego, zainicjował szkolenie instruktorów narciarstwa, przewodników i ratowników. Od 1912 r. działał w Związku Strzeleckim, w latach 1914-1917 walczył na czele kompanii zakopiańskiej w szeregach 1. Pułku Ułanów Legionów Polskich, w wojnie z bolszewikami - był m. in. dowódcą 11. Pułku Ułanów podczas operacji wileńskiej.

Za zasługi wojenne odznaczony orderem Virtuti Militari oraz pięciokrotnie Krzyżem Walecznych,

W latach 1923-1924 był adiutantem prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego.

W 1926 r., w stopniu generała brygady, został przeniesiony w stan spoczynku.

Z morzem związał się w 1923 r., gdy z inż. Antonim Aleksandrowiczem założył Yacht Klubu Polski i został jego komandorem. W 1926 r. był przewodniczącym Komitetu Floty Narodowej, a 30.10.1926 r. został powołany na stanowisko Starosty Morskiego z siedz. w Gdyni (i był nim do 21.11.1927 r.). Zorganizował Morską Komisję Terminologiczną, która opracowała i wydała „Słownik morski polsko-angielsko-francusko-niemiecko-rosyjski”.

Wygłaszał odczyty, pisał artykuły, redagował dwutygodnik „Polska Flota Narodowa”.

Był kapitanem harcerskiego jachtu „Zawisza Czarny” (1934-1939).

W sierpniu 1939 r. pojechał do Warszawy i gdy mu odmówiono przydziału mobilizacyjnego (miał 72 lata), udał się do Lwowa.

Tam 31.03.1940 r. aresztowało go NKWD. Wywieziony w głąb ZSRR, **zmarł z wycieńczenia i chorób w więzieniu śledczym w Chersoniu 8.04.1941 r.** (żona **Izabela** wróciła z Syberii w 1947 r.).

Ziabicki Modest Józef

inżynier, kierownik Stoczni Rybackiej, żeglarz

Urodził się 10.10.1901 r. w Wyborgu. W 1918 r. przyjechał z rodziną do odrodzonej Polski i zamieszkał w Warszawie, gdzie ukończył szkołę średnią. Absolwent Wydziału Mechanicznego Politechniki Warszawskiej. W 1928 r. przeniósł się do Gdyni i podjął pracę w Urzędzie Morskim. Początkowo pełnił obowiązki dozorczy kotłów, następnie zarządzał taborem pogłębiarskim. Został referentem

asekuracyjno-awaryjnym. Od 1.01.1937 r. podjął pracę w Stoczni Rybackiej (Morski Instytut Rybacki – Stocznia Rybacka, późniejsza Rybacka sp. z o.o.).

Tam, jako kierownik, zadbał o stworzenie warunków dla podjęcia przemysłowej budowy kutrów i łodzi rybackich. Równocześnie starał się o zwiększenie w budowanych kutrach wyrobów polskiego przemysłu. Do tego miało się przyczynić, utworzone w 1937, własne biuro konstrukcyjne, gdzie przygotowano dokumentację wzorcowego kutra rybackiego.

Rok później został rzeczoznawcą Izby Przemysłowo-Handlowej w Gdyni dla spraw budowy i naprawy statków rybackich oraz pływającego taboru portowego.

28.06.1936 brał udział w zebraniu założycielskim Stowarzyszenia Techników Okrętowych Morskich „STOP” i został wybrany do zarządu. Uczestniczył w pracach przygotowawczych do powołania organu prasowego towarzystwa „Wiadomości Stowarzyszenia Techników Okrętowych Morskich” (od 1938 „Morskie Wiadomości Techniczne”) i w 1937 wszedł w skład komitetu redakcyjnego.

Był członkiem Oddziału Morskiego Yacht Klubu Polski.

Jako oficjalny mierniczy Polskiego Związku Żeglarskiego, nadzorował m.in., w latach 1936-1937, budowę jachtu „Promień”.

Wybuch II wojny światowej zastał go do Szwecji, gdzie pertraktował zakup silników okrętowych. Powiadomiony telefonicznie o mobilizacji, wrócił bezzwłocznie do Gdyni i 10.09.1939 stanął w jednostce na Oksywiu. Brał udział w walkach, został ranny a po kapitulacji Oksywia dostał się do niewoli.

Dwa lata przebywał w Oflagu II C w Woldenbergu, skąd ze względu na zły stan zdrowia zwolniony został do szpitala w Warszawie.

Po wyjściu ze szpitala pracował w warsztatach mechanicznych na Solcu. Jednocześnie uczestniczył w Ruchu Oporu - Wydziału Marynarki Wojennej „Alfa” Komendy Głównej Armii Krajowej.

W 1943 r. aresztowany przez Gestapo, więziony był przez kilka miesięcy na Pawiaku. Następnie trafił do obozu w Pruszkowie, skąd 13.08.1944 r. wywieziony został do Niemiec i osadzony w KL Sachsenhausen-Oranienburg, gdzie 30.01.1945 r. zginął.

Zieliński Ryszard

przedsiębiorca

Urodził się 6.06.1899 r. w Königshöfen w Niemczech. Do szkół chodził w miejscowości Użranki pod Etkiem. W 1920 r., po przegranej plebiscycie o polskość Warmii i Mazur, rodzina Zielińskich przeniosła się do Grudziądza. Tam wraz z rodzicami prowadził winiarnię. W 1927 r., dostawszy przypadającą mu część rodzinnego majątku, przeprowadził się wraz z żoną **Anną Prem** (pochodzącą z Austrii) do Gdyni. Założył tu mały zakład szklarski (przy ul. Pułaskiego 9) wyrabiał lustra i oprawy obrazów, ale wkrótce rozpoczął budowę konstrukcji szklano-żelbetowych, ścian z cegieł i pustaków szklanych, posadzek szklanych itp.

Firma zaczęła się rozrastać. Oprócz pierwszego warsztatu, R. Zieliński miał ekspozytury w Warszawie i w Mielcu, oraz został udziałowcem huty szkła „Hortensja”.

W 1934 r. wybudował w Orłowie, przy ul. Saperskiej 7, willę.

R. i A. Zielińscy mieli dwie córki: **Ewę Zuzannę** ur. w 1931 r. i trzy lata młodszą **Lydię Jolantę**.

W 1936 r. na Targach Gdynskich wystawił „niewidoczną” szybę wystawową własnego pomysłu, w następnym roku swój opatentowany wynalazek świetlików szklano-żelbetowych, które nazwał swoimi inicjałami „Er-zet”. W 1938 r. otrzymał Złoty Krzyż Zasługi.

Gdy na początku 1939 r. dostał zamówienie na oszklenie szpitala w Warszawie, przeniósł się czasowo z rodziną do stolicy.

Tuż przed wybuchem wojny wrócił do Gdyni, spodziewając się otrzymać na gdyński adres kartę mobilizacyjną. Podczas obrony Gdyni jego willa została całkowicie zniszczona przez artylerię niemiecką. Po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie został aresztowany i osadzony w więzieniu w Gdańsku. **Zamordowany w lasach piasniewskich w listopadzie 1939 r.**

Zuske-Zdzierz Maksymilian

architekt, poeta

Urodził się 10.07.1890 r. w Borku Wielkopolskim. Należał do czwartego pokolenia budowniczych. Ukończył studia w Lipsku, a po powrocie do kraju wziął udział w Powstaniu Wielkopolskim (w 1930 r. odznaczony został Krzyżem Niepodległości). W 1929 r. współzакładał Spółdzielnię Budowlano-Mieszkaniową Oficerów Rezerwy z o.o., w 1930 r. prowadził wydział propagandy Powszechnej Spółdzielni Spożywców, był przez szereg lat prezesem Generalnej Federacji Pracy. W 1930 zarejestrował firmę K. Zuske Zdzierz et succ. W 1931 r. został prezesem zarządu Spółdzielni Budowy Mieszkań Ekonomicznych. W 1932 r. założył dodatkowo spółkę Woda-Siła-Swiatło inż. Zuske & inż. Berent. Mieszkał w Orłowie przy ul. Przebendowskich 5/1.

W 1932 r. przygotował projekt budowy teatru letniego w Orłowie (w kształcie łodzi podwodnej dł. ok. 50 m, szer. 13 m. Wg jego projektów stanęły kamienice przy ul. Świętojańskiej 99 i 126, Abrahama 10 i pl. Kaszubskim 11. Włodzimierz Prochaska, architekt gdyński: pisał o nim: „był poetą i architektem w jednej osobie. Nigdy nie było wiadome, co u niego jest poezją, a co techniką. Do dziś pamiętam jego wskazówki, jak należy dobierać drewno na słup schodów zabiegowych. Ma być wycięty z sosny rosnącej na skraju lasu.

Wiatr wygina ją i skręca, wygina i skręca, i taką już pozostaje, przez co najbardziej się na ten słup nadaje. Projekty, które sam wykonywał, raziły nas niezmiernie. /.../ W Gdyni obowiązywał styl swojski, prosty, tani, bez ozdób, nieznośnie trzeźwy, wprost purytański. A kolega Zuske mawiał o pięknie architektury, o starych mistrzach i ich mecenasach, o królu Stasiu. /.../ Nie mogliśmy się z tym pogodzić i SARP powziął podejrzenie, że Zuske nie ma dyplomu. Wyślano zapytanie do Lipska, potwierdzenie nadeszło na korzyść Kolegi. Była to nieprzyjemna sprawa, tym bardziej że Zuske wiedział o akcji, robił nawet wyrzuty, ale nie wyciągnął konsekwencji. Nadeszły tragiczne dni września 1939. Między polskimi oficerami zabranymi przez Niemców, po podaniu się Oksywiu, znalazł się Maksymilian Zuske. Podobno był w pelerynie, takiej jak noszą formacje podhalańskie. W pewnym momencie wyciągnął rewolwer i zastrzelił oficera niemieckiego, który zbliżał się do grupy jeńców. W chwilę potem padł od kuli niemieckiego wartownika”.

M. Zuske-Zdzierz zginął 17.09.1939 r.